

36. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2023. április 18-20.
Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Rendészettudományi Kar

Online csalások felderítését elősegítő rendszer

Jelige: *Az internet rizikója*

Pályamunka lezárásának időpontja: 2022.03.30.

2023.

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
Hipotézis.....	6
Az elkövetés körülményei	6
I. A probléma általános bemutatása.....	6
II. A kedvező körülmények	8
I. Az elkövetői oldal.....	8
A Felderítési nehézségek.....	13
III. Jogi aspektus.....	13
II. Büntetőjogi szempont	13
III. Az illetékesség megállapításának kérdése	16
IV. Megkeresések.....	21
V. Összegzés.....	25
IV. A felderítést nehezítő körülmények.....	27
VI. Álprofil alkalmazása	27
VII. VPN.....	28
VIII. Kriptovaluták alkalmazása	29
V. Nehezítő körülmények összegzése	30
Interjúk	32
VI. Nyomozó hatóság vezető beosztású tagjával készült interjú.....	32
IX. Interjú szövege	33

X.	Összegzés	38
VII.	Hardverapro.hu üzemeltetőjével készített interjú	38
XI.	Az interjú szövege 2.....	39
XII.	Összegzés	43
	Statisztikai eredmények.....	45
VIII.	Az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztikai rendszerből bekért adatok	45
XIII.	Az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztikai adatok összegzése	47
	Megoldási javaslat.....	48
IX.	A nehézségek rövid összegzése	48
X.	A rendszer.....	49
XIV.	A szolgáltatói válaszok.....	49
XV.	Illetékesség	50
XVI.	Feljelentések.....	51
XVII.	A rendszer működése szempontjából fontos egyéb körülmények	52
	Összefoglaló	53
	Irodalomjegyzék.....	54

BEVEZETÉS

A XIX. század magával hozta azokat a technológiai fejlődéseket, amelyek az átlagember számára is elérhetővé teszik az internet használatát. Az ehhez szükséges technikai eszközök ma már nem csak a jóléti társadalmakban számítanak átlagosnak. Napjainkban kevés olyan tevékenység maradt, amit nem lehet az okos eszközök használatával elvégezni, vagy legalább könnyebbé tenni. Sok más tevékenység mellett, a vásárlási szokásaink is jelentősen változtak az online webáruházak, valamint az online használtcikk piacok megjelenésével.

Az online kereskedelem egyre egyszerűbbé válik. Szinte minden nagyobb internetes piactér szolgáltató fejlesztett okos eszközökön is használható applikációt, így a vásárlói, valamint az eladói kör nincs „kötve” a hagyományos értelemben vett számítástechnikai eszközökhöz, ha igénybe kívánja venni a szolgáltatást.¹ Ezek a mobil applikációk teszik lehetővé, hogy a felhasználó bárhol és bármikor hozzáférjen a piac kínálatához, akár eladói, akár vásárlói oldalról. Ezek a piacok folyamatos növekedésben vannak, így elmondható, hogy az ezekkel kapcsolatos kérdések, problémák és veszélyek feltérképezése időszerű és indokolt.

A csomagküldő és internetes kereskedelem forgalma havonta²

Az okos eszközök használta ma már nem jelent olyan mértékű kihívást, hogy az speciális ismereteket igényeljen. Az ilyen eszközök kezelése és rutinszerű használata a 60 év alatti

¹ Lásd: Jófogás.hu, Használtautó.hu, Ingatlan.com, Vatera applikációi.

² (forrás: KSH Heti monitor 2022.02.04. <https://www.ksh.hu/heti-monitor/kereskedelem.html> letöltve: 2022.02.09.)

korosztályban már 2016-ban is szinte készségi szintűnek számított.³ A online piacterek használatára és általánosságban az online vásárlásra a 2019-ben kirobbant koronavírus járvány is serkentő hatással volt.⁴ Ez annak volt köszönhető, hogy így kontakt nélkül lehetett vásárolni, ami az adott helyzetben kiemelt jelentőséggel bírt. Tekintettel arra, hogy az online vásárlási igények megnöttek, így ehhez az eladói oldalnak is igazodnia kellett, ami bizonyos piaci területeken nehézséget (például: gazdák esetében), más területeken pedig (például.: ruházati kereskedők esetében) felívelést jelentett.

A számítástechnika terén például jelentős készlethiányokat és általános árdragulást eredményezett a hirtelen megnövekedett kereslet.⁵ Ezzel egy időben az alapanyaghiány gyártási nehézségeket idézett elő a járműiparban, ami szintén drágulási folyamatokhoz vezetett.⁶ Ez a drágulási folyamat a használt termékek iránti kereslet növekedését is eredményezte, ami magával hozta a használt gépjárművek árnövekedését.

Látható tehát, hogy mind a technológia fejlődés, mind pedig a világesemények olyan irányt vettek, ami az online piac fejlődését, ezen belül pedig az online használcikk piac növekedését idézte elő. Ez a fejlődési folyamat nem csak a jóindulatú, szabálykövető magatartást tanúsító felhasználók számának növekedésével járt. Esetünkben a kártékony és bűncselekményi kategóriába sorolandó üzletszerű csalások azon válfaját szeretném kiemelni, amelyek megvalósulási helye az online tér, illetve a használcikkek online adás-vételére létrehozott piacterek.

Dolgozatom célja, hogy az ilyen jellegű bűncselekmények visszaszorításra keressen és kínáljon megoldást, illetve letegye egy olyan rendszer alapjait, amely lehetőséget ad a hatóságoknak a gyors és hatékony büntetőeljárások lefolytatására. Mindehhez szükséges, az online térben üzletszerűen elkövetett csalásokkal kapcsolatban néhány tényező vizsgálata az elkövetői oldalról, a sértetti oldalról, valamint a hatósági gyakorlat és a nyomozási nehézségek szempontjából. Véleményem szerint ezt követően érthető meg igazán, hogy egy büntetőeljárás során miért és melyek azok a tényezők, amik nehézséget jelentenek az eljáró hatóságok számára

³ A Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság egy 2016-ban készült jelentése szerint a válaszadók közül kizárólag a 60+ korosztály volt az, ahol az okostelefon használat aránya 43% alatt volt. Távközlési szolgáltatások használata a lakossági felhasználók körében 2016. című prezentáció 84. dia

⁴ 24.hu :Az adathalászat veszélyeire figyelmeztet a rendőrség 1. bekezdés

⁵ HVG: Óriási készlethiány és erős áremelkedés jöhet karácsonyra a számítógépeknél

⁶ Magyar Exportfejlesztési Ügynökség, A Koronavírus Gazdasági és Kereskedelmi hatásai 3. oldal

és mik azok a körülmények, amelyek javításával a hatékonyság és az eredményesség számottevően növelhető lenne.

HIPOTÉZIS

Álláspontom szerint egy egységes adatbázis segítségével az online használtcikk piacokon üzletszerűen elkövetett csalások már a kezdeti fázisban felismerhetők lennének. Azokat még a korai szakaszban meg lehetne állítani, ezzel növelve a felderítés és a vagyonvisszaszerzés eredményességét. Egy ilyen rendszerrel az eljárás lefolytatása szempontjából fontos tényezők (például: elkövetés helye, kárérték, jogi minősítés, stb.) már az eljárás elején megállapíthatóak lennének. Továbbá elkerülhetőek lennének az illetékességi viták és az azokból származó adminisztratív terhek, párhuzamos eljárások és időveszteségek. A korai eredményes elfogással a sértettek száma csökkenthető, ami növeli a szubjektív biztonságérzetet és elrettentő erőt jelent az elkövetők számára. Ez ideális esetben a bűncselekményszám csökkenésével járhatna.

Dolgozatom célja, hogy a nehézségek bemutatását követően egy olyan rendszer alapjait tegye le, mely alkalmas az előrejelző és a felderítést segítő feladatok ellátására.

AZ ELKÖVETÉS KÖRÜLMÉNYEI

Jelen fejezetben a célom annak bemutatása hogy az elkövetői oldalról milyen tényezők teszik vonzóvá az online térben elkövetett csalásokat. A bemutatása során a korábbi évek szakmai tapasztalatát is alapul veszem a szakirodalom vonatkozó részei mellett. Mindezek mellett számos olyan körülmény is közrejátszik, amelyek alátámasztása - azok közismert mivolta miatt - nem indokolt.

I. A probléma általános bemutatása

Az e-kereskedelem mértéke jelentős növekedést mutatott a 2020-as évben.⁷ Ez elsősorban az online webáruházakra vonatkozik, azonban az ilyen jellegű folyamatok magukkal hozzák az online használtcikk piacok forgalmának növekedését is. Ennek oka a technológiai fejlődés mellett a 2019-ben kitört COVID világjárvány, ami a személyes vásárlással szemben az

⁷gkdigital.hu: 2020-ban három évet ugrott előre az e-kereskedelem

érintésmentes online vásárlást nem csak a kényelmi szempontok miatt, helyezte kedvezőbb pozícióba.

Dolgozatomban az online vásárlásokkal kapcsolatos csalásokkal foglalkozom. Ezek közül pedig konkrétan azokkal, amiket az online használcikk adásvételre szolgáló weboldalakon keresztül követnek el. Mindezek mellett szükségesnek tartom megemlíteni, hogy előfordulnak olyan esetek is, amikor az elkövető nem egy hamis hirdetést tesz közzé, hanem egyenesen egy teljes webáruházat hoz létre csalárd szándékkal. Ezekben az esetekben a weblap egy igényesen elkészített felület, ami a vásárlóban bizalmat kelt. Az ilyen jellegű webáruházakban általában széles körű termék spaletta található meg. Találkozhatunk olyan esettel is, ahol az elkövetői kör egy már létező és bejegyzett cég nevében hozza létre a webáruházat, aminek célja, hogy a vásárlókban tovább erősítse a bizalmat.⁸ Az ilyen jellegű elkövetési magatartás mentén a sértettek száma akár az ezres, míg az okozott kárérték viszonylatában, akár a több százmilliós nagyságrendet is elérheti.⁹ Ezekben az esetekben megalapozottan feltételezhető, hogy az elkövető az átlagnál nagyobb számítástechnikai ismeretekkel rendelkezik.¹⁰ Látható, hogy a cikkben is hivatkozott esetben a sértettek száma eléri az 3500-at, a kárérték pedig a százötven milliót közelíti. Ebben az esetben az elkövetéshez hat különböző webáruházat hoztak létre. A sértettek ilyen magas száma jelentős adminisztrációs terhet ró az eljáró hatóságra, már akkor is, ha minden sértettől „csak” egy tanúkihallgatási vagy feljelentési jegyzőkönyvet kell felvenni. Fontos kiemelni, hogy itt, ezt a mennyiségű kárt egyetlen elkövetői kör okozta néhány hónap leforgása alatt. Meg kell állapítani ugyanakkor azt is, hogy ez a fajta magatartás nem olyan gyakori, mint a kisebb, általában használt árucikkek tekintetében elkövetett csalások.

Tekintettel a fentiekre, dolgozatomban az olyan elkövetési magatartásokkal szeretnék foglalkozni, amik nem igényelnek az átlagosnál nagyobb háttértudást és kizárólag használcikkek árusítására szolgáló online platformokon jellemzőek. Véleményem szerint az ilyen típusú elkövetési magatartások szintén jelentős adminisztrációs terhet jelentenek a nyomozóhatóságok számára, amelyet a későbbiekben részletesen fogok bemutatni.

⁸ Ennek eredményeképpen például a sértett a cégjegyzékben keresve egy valós céget talál, ami tovább erősítheti a bizalmát, ezzel is elősegítve az áldozattá válást.

⁹ HVG: 150 milliót nyúltak le, ezrével verték át kamu webáruházakkal az embereket a most elfogott csalók

¹⁰ Még abban az esetben is, ha egy weblap összerakására ma már számos online szerkesztőprogram áll rendelkezésre.

Dolgozatom ezen szakaszában azt kívánom kifejtetni, hogy az elkövetői oldalról milyen egyszerű egy ilyen aukciós jellegű csalás kivitelezése.

II. A kedvező körülmények

Ahogy azt korábban említettem a technológiai fejlődéssel egyre egyszerűbben érhetőek el az egyes online használcikk piacok, amelyek közül ma már több olyat találunk, amik specifikusan alakultak ki.¹¹ Mindezek mellett számos olyan használcikk piac létezik, amelyek vegyesen foglalkoznak mindenféle termék adás-vételével.¹² A nagyszámú online platform és a növekvő kereslet lehetőséget ad az elkövetők részére, hogy minden pillanatban a leginkább keresett termékek hirdetésével ejtsék tévedésbe áldozataikat, így alkalmazkodva az aktuális piaci kereslethez. Az eltérő hirdetési oldalak lehetővé teszik továbbá, hogy az egy hirdetéssel és egy időben tévedésbe ejtett sértettek száma – kifolyólag a párhuzamos hirdetésekből - minél magasabb legyen, ami a bevétel növekedése mellett, hatósági oldalról a korábban már említett adminisztrációs terhek növekedését hozza magával.

I. Az elkövetői oldal

Az alábbi részben arra szeretnék néhány szempont kiemelésével rámutatni, hogy az elkövetői oldalról miért is olyan egyszerű az ilyen jellegű bűncselekmények elkövetése. Fontos megjegyezni, hogy a felsorolt módszerek csupán az egyszerűséget hivatottak szemléltetni és azok alkalmazása az eredményességet nem feltétlenül garantálja. Természetesen az alább felsorolt módszerekből adódóan hátrahagyott digitális nyomok jelentős része elmaszkolható vagy nehezen felkutathatóvá tehető a megfelelő informatikai háttérismeretek birtokában.

I. Eszköz és a hirdetésfeladás

Az internet eléréséhez alkalmas okos eszközök birtoklása ma már szinte egyfajta alapállapotnak tekinthető.¹³ Ezekkel az eszközökkel bárki hozzáfér az online használcikk piacterekhez és ott könnyű szerrel hirdetéseket tehet közzé bármikor bárhol. A korábban

¹¹ Lásd: gépjárművek esetében – Használtautó.hu; ingatlanok esetében – Ingatlan.com; IT eszközök – Hardverapró.hu stb.

¹² Lásd: Jófogás.hu.; Facebook Marketplace

¹³ PETRI Márton – 2019. A kommunikációs technológia teremtette kihívások 36.o. 7.sz. mell. – a dolgozat készítése során kérdőíves felmérést alkalmaztam, amelynek során 203 kitöltőből 194 nyilatkozott úgy, hogy rendelkezik okos telefonnal, ez 95,6%

hivatkozott szolgáltatók mind magyar nyelvű oldalakat üzemeltetnek és dolgozatom során én is ezekre koncentrálok. A magyar nyelvű oldalaknak, valamint az applikációknak köszönhetően az elkövető esetlegesen korlátozott nyelvismerete sem jelent leküzdhetetlen hátrányt, mivel saját anyanyelvét tudja használni. Szintén az elérhetőséget és a hozzáférést egyszerűsíti le, hogy a legtöbb szolgáltató saját mobil appot fejlesztett. Mindezek mellett szükséges megemlíteni, hogy például a Facebook közösségi oldal is külön piacteret hozott létre felhasználói részére, ami Marketplace néven fut.¹⁴

A hirdetések feladása során az oldal elérését követően az elsődleges kérdés, hogy milyen adatok megadását követően lehet hirdetést feladni. Ennek nyilvánvalóan azért van jelentősége, mert az eljáró nyomozó hatóság a szolgáltató megkeresésével ezeket az adatokat fogja megkapni, így az eljárásban jelentős szerepe van annak, hogy ezek az adatok mennyire hasznosak, illetve mennyire közvetlenül köthetők az elkövetőkhöz. Ennek bemutatására a teljesség igénye nélkül az alábbi példákat szeretném hoztam. A Facebook Marketplace esetében a hirdetések feladása regisztrációhoz kötött. Ez különösebb akadályt nem jelent, hiszen egy „kamu” e-mail cím létrehozását követően bárki képes egy álprofil létrehozására, amivel aztán hirdetések tehet közzé. Egy ilyen profil hitelessége persze jelentősen megkérdőjelezhető, azonban némi körültekintéssel és előkészülettel ezen is könnyen segíteni lehet. Ezt követően a hirdetés feladása már semmilyen extra adat megadásához nincsen kötve. A legtöbb használtcikk hirdetési piac esetében a hirdetés feladása regisztrációhoz kötött.¹⁵ Ez valamilyen szintű információt rögzít a feladóval kapcsolatban, azonban mint azt korábban már kifejtettem ezek az adatok komolyabb háttértudás nélkül is „elmaszkolhatóak”.

II. Az elkövetési „hely” adta előnyök

Az online térben elkövetett csalások a fizikai kapcsolaton, illetve személyes kommunikáción alapuló „hagyományos” csalásokkal összevetve is számos olyan tulajdonsággal bírnak, amik az elkövető számára előnyt jelenthetnek. A személyesen elkövetett csalás esetében az elkövető fizikálisan jelenik meg a helyszínen, egy adás-vételen alapuló elkövetési mód esetében tárgyakat ad át a sértett részére, ami hordozhat daktiloszkópiai nyomokat, illetve egyéb azonosításra alkalmas anyagmaradványokat is. Természetesen az idő

¹⁴ Lásd: <https://hu-hu.facebook.com/marketplace/learn-more/> ; <https://hu-hu.facebook.com/marketplace/>

¹⁵ Tesztelve: Jófogás, Használtautó.hu, Vatera, Ingatlan.com, Hardverapró (ideje: 2022.02.15.)

múlásával ezek használhatósága csökken, mivel fennáll a kontamináció (szennyeződés)¹⁶ veszélye. A sértettel folytatott közvetlen kommunikáció magában hordozza annak veszélyét, hogy a későbbiekben az elkövetőt könnyebben ismerik fel az adott a személyleírás alapján. Ennek esélye a sorozat jellegű elkövetés esetén tovább nőhet a nagyobb számú személyleírás következtében. A helyszínről történő távozás, valamint érkezés során azt is kockáztatja az elkövető, hogy valamilyen térfigyelő, vagy magán üzemeltetésű kamera felvételein rögzítésre kerül. Ezen tényezők mellett nem elhanyagolható, hogy a személyes kontaktus során szükség van a simulékony modorra és meggyőző előadásmódra, hiszen a sértettet közvetlenül és azonnal kell meggyőzni (tévedésbe ejteni). Itt az elkövető nem hibázhat, nem árulhatja el magát és önuralmat kell tanúsítania. Az online adás-vételek kapcsán elkövetett csalások esetében az elkövető és a sértett közötti interakció alapvetően az üzenetküldő felületekre korlátozódik (esetleg: e-mail, SMS, chat alkalmazások) és maximum telefonos beszélgetésig terjed. Ezekben az esetekben az elkövetőnek van ideje egy hihető válasz kidolgozására, kifogások halmozására. Erre példa, amikor az elkövető előadja, hogy az egészségügyben dolgozik, ami a COVID miatt túlterhelt és nem ér rá személyesen megmutatni a terméket, (itt nyilván közrejátszik, hogy egy társadalmilag elismert hivatás mögé bújjik).¹⁷ A személyes kontakt hiánya miatt a potenciális elkövetők száma is nő, hiszen így olyan személyek is képbe kerülnek, akik a fizikai térben nem lennének képesek a sértettek tévedésbe ejtésére.¹⁸ Ez a gyenge képességek kompenzálása mellett a kialakult sztereotípiák miatt is előnyös lehet, hiszen a személyes kontaktus során sokat számít a megjelenés és a magatartás. Ez természetesen az írásban is megjelenhet, hiszen az iskolázottság kiütközhet a helyesírásban, valamint a szóhasználatban is. Fontos megjegyezni, hogy míg a személyes csalások jelentős részénél az elkövető próbálja meg kiharcolni a sértett együttműködését (például: arany ékszereit kívánja potom összegért pénzzé tenni szorult helyzetére hivatkozva), addig az online térben az a kedvező kiinduló szituáció áll elő, hogy a feltett hirdetés már felkeltette a sértett figyelmét és ő már egy feltételes vásárlási szándékkal keresi fel az elkövetőt.

Ezek mellé társulnak az egyéb pszichológiai hatások, amikkel a sértetteket a gyors és kevésbé körültekintő vásárlásra presszionálják. Ezen tényezők befolyásoló hatása személyenként

¹⁶ BALLÁNÉ Füsztér Erzsébet - Krimináltechnika 166. o.

¹⁷ Megtörtént bűncselekmény során elhangzott legenda.

¹⁸ KRASZNAY Csaba, SIMON Béla, Hadmérnök XII. évfolyam 2017. október Kiberbűncselekmények az online kereskedelemben 6.o.

változó, hiszen minden sértett más intellektuális háttérrel és ismeretanyaggal rendelkezik. Az emberi kapzsiság is jelentős szerepet játszik, amikor a meghirdetett terméket áron alul kínálják eladásra, ezzel azt az érzetet keltve, hogy ez egy kimagaslóan jó vétel és mint ilyet nem szabad elszalasztani. Ezt a hatást növelhetik azzal, hogy a beszélgetés során jelezzik, miszerint más vevő is van és ha nem lép gyorsan akkor elveszik előle. Ez a taktika kiemelt szerephez jut, amikor a piac olyan területein alkalmazzák, ahol éppen hiány van és az egyébként óvatos természetű vásárlók is nagyobb kockázatot hajlandóak vállalni.

Mindezek mellé társul a bűncselekmények látenciában maradási aránya, ami a csalások esetében magasabb, hiszen a sértetteknek ezekben az esetekben szembe kell nézniük azzal, hogy átverték őket, sőt ezt a hatóság előtt fel is kell vállalni, ami jelentős frusztrációt, valamint szégyenérzetet okozhat. Ennek okán a kisebb kárérték esetén sokan döntenek úgy, hogy az adott összegért nem vállalják a „megaláztatást” és a feljelentéssel járó egyéb kellemetlenségeket.¹⁹ Ez mellé társul továbbá, hogy az online használtcikk piacokon elkövetett csalások esetében az elkövetők pont a fenti indokok miatt cselekményüket kisebb összegekre (sokszor csak szabálysértési összegre)²⁰ követik el. Az ebből származó bevételkiesést pedig a tévedésbe ejtések és a sértettek számával kompenzálják.

Természetesen a látenciában maradás mértéke a fizikai térben megvalósuló csalások esetében is jelentős így ez nem sorolható egyértelműen az online elkövetési magatartás „előnyei” közé.

Fontos megemlíteni, hogy a sértettekre ható befolyásoló tényezők, valamint annak hatására, hogy az elkövető egy időben több személyt is tévedésbe tud ejteni, egyetlen csalárd magatartás magas sértett számot generálhat. Ennek hátrányai, hogy az ilyen jellegű cselekmények kedvezőtlenül hatnak az állampolgárok szubjektív biztonságérzetére, valamint, hogy jelentős adminisztrációs terhet rónak a hatóságokra. Előnye azonban, hogy a sértettek gyakran külön csoportokat alkotnak ahol egymással információt cserélnek, így bizonyos adatok egy helyre összpontosulhatnak. Ilyen lehet, hogy ha egy elkövető több eltérő terméket árul, vagy a hirdetések során több bankszámlaszámot vagy telefonszámot használ, de a széles sértetti kör ezeket összeköti. A közösségi oldalakon létrejött károsult csoportok előnye, hogy gyakran az

¹⁹ uo. 5.o. Sértetté válás folyamata az online c2c típusú csalásoknál c. fejezet, valamint saját tapasztalatok alapján.

²⁰ A Büntetőtörvénykönyvről szóló 2012. évi C. Törvény 462.§ (2) bekezdésének a) pontja alapján nem bűncselekmény, hanem szabálysértés valósul meg, ha a csalást ötvenezer forintot meg nem haladó értékre követik el.

adott adok-veszek csoportban (amennyiben a tematika vagy a helyszín miatt zárt közösséget jelent) figyelemfelhívó bejegyzéseket helyezhetnek el a csaló profiljával vagy hirdetéseivel kapcsolatban. Mindezek mellett a sértettek egymást erősítik a feljelentés megtételére irányuló szándékukban, esetleg a feljelentés során már konkrét ügyszámra hivatkozva tájékoztatják a hatóságot, hogy hol folyik már eljárás, ezzel is segítve a büntetőeljárások gyorsabb egyesítését, aminek nehézségeiről később még részletesen szó esik.

A FELDERÍTÉSI NEHÉZSÉGEK

A következő fejezetben szeretném bemutatni az online térben elkövetett üzletszerű csalások nyomozása során alkalmazandó eljárási sajátosságokat, valamint az ilyen jellegű bűncselekmények nyomozása kapcsán felmerülő nehézségeket. A dolgozattal érintett témakörben rendelkezésre álló szakirodalom mennyiségére és időszerűségére tekintettel, ebben a fejezetben a hivatkozott források és a jogi szabályozások mellett saját tapasztalatokra is támaszkodom.

III. Jogi aspektus

Ebben az alfejezetben a dolgozattal érintett bűncselekmények vonatkozásában releváns büntetőjogi, büntető eljárásjogi, valamint egyéb jogi szabályozásokat szeretném röviden áttekinteni.

II. Büntetőjogi szempont

Az online használtcikk piacokon elkövetett csalások a Büntető Törvénykönyvről szól 2012. évi C. Törvény 373. § (1) bekezdésében foglalt törvényi tényállást merítik ki: „*Aki jogtalan haszonszerzés végett mást tévedésbe ejt, vagy tévedésben tart, és ezzel kárt okoz, csalást követ el*”. Az ütköztetés további része a konkrét bűncselekmény vonatkozásában kerül megállapításra, ahol az üzletszerűség, valamint a kárérték jelentős, meghatározó szerepet tölt be a büntetési tétel meghatározásában. A bűncselekmény elkövetése történhet aktív, valamint passzív magatartással is. Az elkövetési magatartás maga a tévedésbe ejtés vagy a tévedésben tartás. Itt tévedés alatt a valóságtól eltérő képzettartalmat értjük. A tévedésbe ejtés során a tévedést az elkövető idézi elő, annak körülményeit ő alapozza meg. A tévedésben tartás esetében pedig az elkövető a tőle függetlenül kialakult tévedés el nem oszlatásával, vagy annak megerősítésével valósítja meg a büntetendő magatartást.²¹

A dolgozatban említett bűncselekmények esetében rendszeresen előfordul, hogy a hirdetésben szereplő érték és ennek megfelelően a kárérték önmagában nem éri el a Btk. 459. § (6) bekezdésében meghatározott kisebb kárt.²² Ezekben az esetekben, ha egyetlen önálló

²¹ BLASKÓ B., HAUTZINGER Z., MADAI S., PALLAGI A., POLT P., SCHUBAUER L. – Büntetőjog különös rész II. – 206-207.o.

²² Ez a hivatkozott törvényhely értelmében ötvenezer-egy forint. (hatályos: 2022.02.26.)

eseményről van szó, akkor szabálysértés²³ valósul meg. Dolgozatomban az üzletszerűen elkövetett csalásokkal foglalkozom, mivel többek között a nagy sértetti szám miatt ezek hatnak negatívan a lakosság szubjektív biztonságérzetére, illetve a nyomozó hatóságok részére is ezeknek a felderítése jelent nagyobb kihívást. Az üzletszerűséget a Btk. minősítő körülményként értékeli, ezért a szabálysértési értékre elkövetett csalás is bűncselekménynek minősül, amennyiben annak vonatkozásában megállapítható az üzletszerűség. A Btk. megfogalmazása szerint: „üzletszerűen követi el a bűncselekményt, aki ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekmények elkövetése révén rendszeres haszonszerzésre törekszik”.²⁴ Az üzletszerűség értelmezésében a Kúria 37. számú BKv-ja²⁵ ad további iránymutatást. Ennek értelmében: „Az üzletszerű elkövetésnél a rendszeres haszonszerzésre irányuló törekvés az elkövető olyan célja, amely vagy a büntetőjogi felelősségre vonás, vagy a megvalósult bűncselekmény súlyosabb minősítésének a feltétele.” Arra vonatkozóan konkrét rendelkezést nem találtam, hogy hány rendbeli elkövetéstől számít üzletszerűnek a bűncselekmény. Itt az ad támpontot, hogy a Btk. „hasonló jellegű bűncselekmények” megfogalmazása a többes számra utal, amely így már kettő rendbeli elkövetés esetén is értelmezhető. Egyes állásfoglalások szerint az üzletszerűség már egyetlen bűncselekmény elkövetése esetén is megállapítható, ha abban egyértelműen felismerhető a rendszeres haszonszerzésre törekvő akarat.²⁶ Ez azonban a bizonyíthatóság terén igen nagy kihívásokat jelenthet.

A fentiekből kitűnik, hogy az online térben elkövetett üzletszerű csalások nyomozása során ahhoz, hogy az elkövetői magtartás az üzletszerűen elkövetett csalás törvényi tényállási elemét kimerítse,²⁷ bizonyíthatónak kell lennie, hogy a cél a rendszeres haszonszerzés volt, valamint szükséges, az ugyanolyan, vagy legalább hasonló bűncselekmények elkövetése.²⁸ Az üzletszerűség megállapítása kizárólag abban az esetben nem lehetséges,²⁹ hogyha a

²³ 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról 177.§ (1) b) (hatályos:2022.02.26.)

²⁴ Btk. 459.§ (1) bekezdés 28). (hatályos: 2022.02.26.)

²⁵ Kúria 37. BKv.

²⁶ EBH.2008.1852.

²⁷ Btk. 373. § (2) bekezdés b) pont bc) alpontja szerinti, szabálysértési értékre üzletszerűen elkövetett csalás vétség

²⁸ Ugyanolyan vagy hasonló bűncselekménynek a Btk. Különös részében azonos tényállásba ütköző ütköző bűncselekmények, valamint a 39/2007. BK vélemény szerinti csoportosítás.

²⁹ Kúria 37. BKv.

bűncselekmény folytatólagos egységet alkot, tehát ugyanolyan bűncselekményt, egységes elhatározással, azonos sértett sérelmére, rövid időközönként többször követnek el.³⁰

Az online térben a használtcikk piacokon történő elkövetés esetén a folytatólagos egységben történő elkövetés nem jellemző. Megjegyzendő továbbá, hogy a Kúria 39. számú BKv-ja kimondja, hogy *„Az együttesen elbírálásra kerülő bűncselekmények jelleghasonlóságának megállapítása szempontjából a rendszeres haszonszerzésre törekvés mellett figyelembe veendő a törvényi tényállások hasonlósága, mely rendszerint a jogvédte érdekek, az elkövetési magatartás és az elkövetési mód összevetése alapján állapítható meg”*. Ez alapján az üzletszerű elkövetési magatartás az online használtcikk piacokon közzétett csalárd célú hirdetések esetében akkor is megállapítható, hogyha azok időben és tárgyban vagy akár vételárban eltérnek.

A szabálysértési értékre üzletszerűen elkövetett csalás esetében a büntetési tétel 2 évig terjedő szabadságvesztés is lehet. Szintén a Kúrai 37. számú BKv-ja indokolja meg, hogy az üzletszerűség miatt számít minősítő körülménynek: *Amikor a törvény az üzletszerű elkövetést a bűncselekmény minősített eseteként szabályozza, a már megvalósult bűncselekmény elkövetéséhez többletként olyan alanyi ismérv is társul, amely súlyosabb megítélést von maga után. Az üzletszerű elkövetés tehát ezekben az esetekben a fokozott társadalomra veszélyességet fejezi ki, s hatásában ugyanolyan, mint az egyéb minősítő körülmények”*.³¹

A fentiekből kitűnik, hogy az üzletszerűség a fokozott társadalomra való veszélyessége miatt számít minősítő körülménynek. Jelen esetünkben ez egyértelműen abban nyilvánul meg, hogy az elkövető a csalárd célú hirdetését a nagy nyilvánosság számára szabadon hozzáférhető platformon - az interneten - teszi közzé, ami így nem korlátozza a potenciális sértettek számát.

Az ilyen jellegű bűncselekmények vonatkozásában véleményem szerint problémaként jelenik meg, hogy a szabálysértési értékhatárt át nem lépő üzletszerű csalások esetében a maximumként meghatározott két éves szabadságvesztési tétel nem ad kellő mozgásteret a társadalomra való veszélyesség megfelelő értékelésében. Ennek jelentősége abban áll, hogy a szabálysértési értékre elkövetett cselekményeknél abban az esetben is két év a plafon, ha az elkövető csak két

³⁰ Btk. 6. § (2) bekezdése

³¹ Kúria 37. BKv.

személyt ejt tévedésbe és abban az esetben is ez a maximális büntetési tétel, ha százas nagyságrendű a sértettek száma. Ilyenkor nem feltétlenül az okozott kárérték, hanem a megkárosított személyek száma az, ami a társadalomra való veszélyességet növeli. Megjegyzendő azonban, hogy az elkövetői oldal bevétele egy száz sértett generáló szabálysértési értékre elkövetett üzletszerű csalás esetében is jelentős összeg lehet, így belátható, hogy a potenciális nyereség, igen kis büntetési tétel kockáztatásával is elérhető, ami sokak számára teheti vonzóvá ezt a bűncselekménytípust kiváltképpen ha, ezt kiegészítjük a dolgozat során említett egyéb „előnyök” listájával is.³²

Szintén ide tartozó probléma, hogy a Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (továbbiakban: Be.) 231. § (1) bekezdésében felsorolt bírói engedélyhez kötött leplezett eszközök alkalmazásnak feltétele a Be. 234. § (1) bekezdésében meghatározott öt éves büntetési tétel vagy a (2) bekezdés a) pontjában meghatározott három éves büntetési tétel, ami a szándékosan elkövetett bűncselekmény esetében akkor alkalmazható, ha a bűncselekményt üzletszerűen vagy bűnszövetségben követték el. A bírói engedélyes leplezett eszközök a bűncselekmények jelentős részében – és főleg azokban, ahol a bűnszövetség vagy a sorozatjelleg megállapítható – releváns információkhoz juttatja a nyomozó hatóságokat. A fentiekben bemutatott jogszabályok értelmezésében azonban a szabálysértési értékre elkövetett üzletszerű csalás esetében nem alkalmazhatóak ezek az eszközök függetlenül a sértettek számától.

III. Az illetékesség megállapításának kérdése

Az illetékességet a nyomozó hatóságok alapvetően a területi elv alapján állapítják meg. Ennek az olyan bűncselekmények esetében van jelentősége, amiknek nyomozásra minden helyi illetékességű szerv rendelkezik nyomozati hatáskörrel, tehát a törvény³³ az adott szervet nyomozó szervként nevesíti, valamint az adott bűncselekmény típus nyomozását az adott szerv szintjének megfelelő szervezeti egységek hatáskörébe utalja. A 25/2013. (VI.24.) BM rendelet 1. § (1) bekezdése alapján, az általános nyomozó hatósági feladatokat a Rendőrség helyi, területi, valamint központi szervei látják el. A rendelet hatásköréről szóló rendelkezése alapján a csalás jellegű bűncselekmények alapeseti nyomozása a rendelet 2. § (5) bekezdésének

³² lásd: A kedvező körülmények c. fejezet Az elkövetői oldal c. alfejezetében

³³ 25/2013. (VI.24.) BM rendelet

értelmében a rendőrkapitányságok hatáskörébe tartozik. Ebből adódik, hogy az ilyen jellegű bűncselekmények esetében tett feljelentések alapesetben ezeknél a szerveknél keletkeztetnek büntetőeljárást.

A 25/2013. (VI.24.) BM rendelet illetékességre vonatkozó 3. § (1) bekezdése az illetékességet az alábbiak szerint határozza meg: „*A nyomozás lefolytatására az a nyomozó hatóság illetékes, amelynek illetékességi területén a bűncselekményt - sorozat-bűncselekmények esetén a bűncselekmények többségét - elkövették.*” Látható, hogy ez a megfogalmazás alapvetően a területi elven alapul, amely alól már itt kiemeli a dolgozat szempontjából is releváns sorozat jellegű bűncselekményekre is vonatkozó intézkedéseket. A sorozat jellegű cselekmények vonatkozásában az (1) bekezdés a többségi elvet hozza fel, miszerint az, az illetékes, akinek a területén a bűncselekmények többségét elkövették. A fizikai térben is elkövetési hellyel és helyszínnel rendelkező sorozat jellegű bűncselekmények esetében³⁴ ennek még van létjogosultsága, azonban már itt is problémát jelenthet, ha például utazóbűnözésről³⁵ van szó, hiszen a bűncselekményeket nem egy időben követik el, az elkövető azonosításáig pedig azok száma értelemszerűen nőhet. Ezt a problémát az elfogás sem feltétlenül oldja meg, hiszen előfordulhat, hogy a bűncselekményt csak később ismerik fel, esetleg az, az eljárás végéig látenciában marad. Ennek fényében látható tehát, hogy az eljárás során folyamatosan változhat, hogy melyik nyomozó hatóság illetékességi területén van több ismert bűncselekmény. Ez a helyzet azonos az online térben elkövetett bűncselekmények estében is azzal a számottevő különbséggel, hogy itt a sértettek földrajzi elhelyezkedése nem az elkövető döntésén alapul és az internet globális mivoltából adódóan a szórás is jelentősen nagyobb területet fed le. Ez mellé társul továbbá, hogy egy elkövető könnyebben károsít meg több sértettet, tehát az áldozatok száma is nagyobb. Mindezek ismeretében belátható, hogy az ilyen jellegű bűncselekmények esetében nagyobb eséllyel indul több helyen párhuzamos eljárás úgy, hogy annak alapját valójában egyetlen elkövetési magtartás képezi. Megállapítható, hogy amíg az utazóbűnözés esetében az illetékességi területek változásából eredő előnyt az elkövető tudatosan is próbálja

³⁴ (pl.: betöréses lopások)

³⁵ „Az utazó bűnöző az a személy, aki tudatosan – az elkövetési módszer szerves részeként – lakóhelyétől távol követ el bűncselekményt. A bűnöző e taktikával – a bűnüldöző szervek hatáskörének területi megosztottságát – ezen belül a közvetlen környezet és a helyi rendőri szervek előtti ismeretlenségét, a sorozatosan elkövetett bűncselekmények közötti összefüggések felismerésének megnehezítését próbálja kijátszani.” Belügyi szemle 66. évfolyam 7-8. szám. 96.o.

előidézni, addig az online térben elkövetett bűncselekmények esetében ez a bűncselekménytípus sajátosságaiból adódik.³⁶

Véleményem szerint a fentiek miatt ebben az esetben különösen fontos lenne, hogy már a feljelentés felvételekor vagy legalább a nyomozás elrendelését követően a nyomozó hatóság tudomással bírjon arról, hogy hány további potenciális sértettje lehet az ügynek, illetve, hogy melyik hatóság folytat nyomozást (adott esetben akár régebb óta) azonos vagy hasonló tényállás alapján. Ennek jelentőségét tovább fokozza, hogy azokon a helyeken, ahol kevesebb sértett érintett az illetékességi területen az eljáró hatóság nem látja, hogy az ügy jelentősége mekkora, továbbá abban hány sértett érintett, valamint mekkora lehet a teljes kárérték, illetve, hogy az elkövetőhöz milyen további (esetenként súlyosabban minősülő) bűncselekmények köthetők. Ezek ismerete nélkül fennáll annak a veszélye, hogy az adott ügyet – a hiányos adatok alapján – alacsonyabb prioritással kezelik a kezdetekben, ami az eredményes felderítés és vagyonvisszaszerzés esélyeit ronthatja. Természetesen a rendelet 6.§ (1) bekezdése előírja, hogy valamennyi nyomozó hatóság köteles a késedelmet nem tűrő és a halaszthatatlan nyomozati cselekményeket elvégezni, azonban ezeknek a köre azonban az online térben elkövetett csalások esetében közel sem olyan egyértelmű, mint más bűncselekmények vonatkozásban. Különösen érvényes ez akkor, ha a feljelentést a bűncselekmény elkövetése után, jelentős késéssel teszik meg, például a normál postai csomagküldés ideje előtt nem feltétlenül tudatosul a sértettben az, hogy megtévesztés áldozata lett.

Ezen törvényi hely alkalmazása esetén kiemelt jelentőségű a bűncselekmény elkövetési helyének pontos megállapítása. Az online térben elkövetett bűncselekmények esetében ennek meghatározására több elmélet is született, amelyek mind más alapon igyekeznek a problémát megközelíteni.³⁷ Ezek közül a nyomozóhatóságok az eljárások során az alábbiak szerint járnak el: *„internetes hirdetéssel megvalósított csalás esetén az elkövetési magatartás – a megtévesztés – akkor (és ott) valósul meg, amikor (és ahol) a sértett megnyitja a honlapon megtévesztési szándékkal közzétett eladási ajánlatot”*.³⁸ Ez alapján az eljárásban nagy hangsúlyt kell fektetni

³⁶ SIMON Béla, GYARAKI Réka - Kibervédelem a bűnügyi tudományokban c. kötet 8. fejezet 8.1. alfejezet

³⁷ SIMON Béla, GYARAKI Réka - Kibervédelem a bűnügyi tudományokban c. kötet 8. fejezet 8.1. alfejezet

³⁸ uo. 123.o.

a sértett kihallgatása során ennek a körülmények a tisztázásra, mivel az más módon nem tisztázható.

A 25/2013. (VI.24.) BM rendelet illetékességre vonatkozó 3. § (2) bekezdésében foglaltak már inkább alkalmazhatóak az online térben elkövetett üzletszerű csalások esetén. Ennek alapján: *„Ha az elkövető a bűncselekményt több nyomozó hatóság illetékességi területén követte el vagy több nyomozó hatóság illetékességi területén követett el bűncselekményeket, vagy az elkövetés helye nem állapítható meg, a nyomozás lefolytatására az a nyomozó hatóság illetékes, amelyik az ügyben korábban intézkedett, intézkedés hiányában pedig az, amelynek a bűncselekmény saját észlelése vagy bejelentés, feljelentés alapján legkorábban a tudomására jutott.”* Itt látható, hogy az illetékességet már a megelőzés elve alapján igyekeznek eldönteni, ami összességében az elsőként intézkedő vagy legalább a bűncselekmény tényével elsőként szembesülő nyomozóhatóság illetékességét mondja ki. Véleményem szerint, ennek a szabályozásnak a jelentős előnye abban rejlik, hogy a rendelet 3. § (1) bekezdésében foglaltakkal szemben az eljárás során az már nem változik, hogy melyik hatóság intézkedett elsőként. Természetesen itt is fordulhat elő olyan, hogy korábbi és más adatokkal (például: eltérő felhasználónév vagy számlaszám) elkövetett bűncselekményről derül ki, hogy az elkövetői kör azonos, azonban ez kevésbé hat hátrányosan a nyomozás érdekeire, mint a korábban felvázolt esetekben a sértettek száma szerinti folyamatos illetékesség változás vagy az ebből adódó illetékességi vita.

A rendelet 4. § (1) valamint (2) bekezdésének értelmében az eljáró hatóságok a hatáskört és az illetékességet hivatalból kötelesek vizsgálni. Amennyiben ennek során a hatáskörük vagy illetékességük hiányát állapítják meg, úgy az eljárás áttételéről határoznak. A sorozatjellegű bűncselekmények esetében - a fent vázoltak szerint - jelentős nehézséget okozhat az illetékesség pontos megállapítása, ami bizonyos esetekben (főleg amennyiben illetékességi vita alakul ki) hosszadalmas folyamat lehet. A késedelem az ilyen jellegű bűncselekmények esetében további csalásokat, magasabb sértett számot és nagyobb kárértéket eredményezhet. A vagyonvisszaszerzés esélye ilyenkor szintén romlik, hiszen az elkövető vagy elkövetői kör az így nyert idő alatt nagyobb eséllyel éli fel a bűncselekmény során szerzett vagyont. Különösen igaz ez akkor, hogyha az elkövetői kör rossz anyagi helyzettel rendelkezik, esetleg pont ez a körülmény ösztönözte a bűncselekmény elkövetésére.

Szerencsére az illetékség megállapításában, továbbá az egyesítési és az üzletszerűség fogalmának helyes használatában rejlő nehézségeket az Országos Rendőr-Főkapitányság (továbbiakban: ORFK) már a kezdeti időszakban felismerte és a helyes jogértelmezés érdekében állásfoglalásokat adott ki. Ezen a területen nem kívánom az összes, ORFK valamint az Ügyészség által kiadott állásfoglalást feldolgozni, mivel a dolgozat témáját képező problémakör körüljárásához elegendő azok érintőleges bemutatása a leglényegesebb intézkedések vonatkozásában.

Az ORFK állásfoglalása³⁹ az üzletszerűség kapcsán úgy fogalmaz, hogy amennyiben a feljelentett szabálysértés kapcsán, a nyilvántartások vagy a hatóság birtokában lévő adatok alapján egyértelmű, hogy üzletszerű elkövetésről van szó, úgy indokolt az eljárást bünyügyi számmra iktatni. Az üzletszerűség értelmezése kapcsán kiemelik, hogy a minősítő körülmény egy magatartás alapján történő megállapítása esetében támpontot adhat, ha azt különösen nagyszámú sértett irányába történő, rosszhiszemű, egyszeri felhívás (tipikusan online elkövetési mód) alapozza meg. Az állásfoglalás kimondja, hogy az eljárások egyesítésének – amire a Be. 146., valamint 147. §-ban foglaltak adnak lehetőséget – nem feltétele, hogy az elkövető személye név szerint be legyen azonosítva. Elegendő, ha kellő adat áll rendelkezésre annak vonatkozásában, hogy az elkövetői kör azonos. Ennek alapján az elkövetői kör egyezőségére utal például az azonos bankszámlaszám, illetve az azonos kapcsolattartási telefonszám. Ez az intézkedés azért kiemelten fontos és előrelátó, mert amennyiben az egyesítés csak a vizsgálati szakban⁴⁰ lenne lehetséges, úgy az szükségszerűen azt eredményezné, hogy a hatóságok az elkövető azonosításáig párhuzamosan folytatnának eljárásokat. Mindez felesleges adminisztratív terhet jelentene, hiszen már a felderítés⁴¹ során beszerezett adatok alapján megalapozottan feltételezhető volt, hogy az elkövetői kör azonos.

A fentiekből látható tehát, hogy az ORFK már a bűncselekménytípus elterjedésének kezdeti időszakában megkezdte a jogértelmezés a jogértelmezést és a helyes eljárási rendet kialakító intézkedések bevezetését a hatékony és eredményes nyomozati munka biztosítása érdekében.

³⁹ 29000/11507-38-/2014.Ált.

⁴⁰ Be. LXI. Fejezet

⁴¹ Be. LX. Fejezet

IV. Megkeresések

A Be. illetve a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (továbbiakban: Rtv.) számos lehetőséget, eszközt és eljárást határoz meg és nevesít, amiket a nyomozó hatóság a felderítés és vizsgálat során alkalmazhat. Ezek közül most csak a Be. 261-265. §-ban foglalt adatkéréssel és az azokon keresztül beszerezhető tárgyi bizonyítási eszközök körével foglalkoznék részletesebben, mivel a dolgozattal érintett témakör szempontjából az ehhez kapcsolódó sajátosságok ismertetését nem tartom szükségesnek.

A Be. 261.§ (1) bekezdésének értelmében *„A büntetőeljárásban a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság, illetve - törvényben meghatározott esetben - az előkészítő eljárást folytató szerv bármely szervtől, jogi személytől vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezettől adatszolgáltatást kérhet.”* Ezek mellett a Be. 262. § (2) bekezdése felsorolja azokat a szolgáltatókat, amiket a nyomozó hatóság csak az ügyészség engedélyével kereshet meg:

A nyomozó hatóság és a rendőrség belső bűnmegelőzési és bűnfelderítési feladatokat ellátó szerve, valamint a rendőrség terrorizmust elhárító szerve kizárólag az ügyészség engedélyével kérhet adatszolgáltatást

a)

b)

c) *az elektronikus hírközlési szolgáltatótól,*

d) *a postai szolgáltatótól, illetve a postai közreműködői tevékenységet végző személytől vagy szervezettől,*

e) *a banktitoknak, fizetési titoknak, értékpapírtitoknak, pénztártitoknak vagy biztosítási titoknak minősülő adatot kezelő szervezettől, ilyen adatra vonatkozóan,*

f) *az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló törvényben meghatározott egészségügyi és személyes adatot kezelő szervezettől, ilyen adatra vonatkozóan.*

Az adatkérések teljesítésének vonatkozásában a Be. 263. (2) bekezdése határoz meg határidőket. Ennek alapján az elektronikus úton teljesítendő kérelem esetén a határidő egytől harminc napig változhat, míg az egyéb úton teljesítendő kérelem határideje nyolc és harminc nap között változhat.

Az online térben elkövetett csalások esetében a különböző kapitányságokon indult eljárások egyesítése, valamint a bűncselekmények elkövetésével gyanúsítható személyek azonosítása céljából számos adatkérésre van szükség. Ezeknek egy része az ügyészi engedélyhez kötött kategóriába tartozik. Az ilyen jellegű bűncselekmények esetében a fizikai⁴² bizonyítékok begyűjtése, így például a lefoglalás, az elkövető azonosítása és elfogása előtt nem kivitelezhető tekintettel arra, hogy ebbe a körbe főleg az elkövető által használt eszközök sorolhatóak (például: számítógép, telefon stb.). Ennek okán az eljárás első szakaszában elsődlegesen a beszerezhető elektronikus adatokra kell koncentrálni. Ennek fogalmát a Be. 205. § (1) bekezdése határozza meg, amely szerint *„Elektronikus adat a tények, információk vagy fogalmak minden olyan formában való megjelenése, amely információs rendszer általi feldolgozásra alkalmas, ideértve azon programot is, amely valamely funkciónak az információs rendszer által való végrehajtását biztosítja.”* A (2) bekezdés értelmében az elektronikus adatot is tárgyi bizonyítási eszköznek kell tekinteni.

Az online térben elkövetett üzletszerű csalások nyomozása kapcsán kiemelt jelentősége van azoknak az adatoknak, amik az elkövetés során szükségszerűen kerülnek a sértett, ezen keresztül pedig a hatóság birtokába. Ezen adatok kettős célt szolgálnak. Egyrészt közvetlenül segítik az elkövető azonosítását, amennyiben a primitívebb elkövetési mód jegyében a saját nevén lévő szolgáltatásokat használta a bűncselekményhez. Másrészt viszont ezek kerülnek felhasználásra az úgynevezett nyomozástámogató elemzések⁴³ során. Ez az elemzési tevékenység az információgyűjtések során beszerezett adatok vizsgálatával foglalkozó tevékenység, ami nagyban elősegíti az ismeretlen elkövető felderítését és az ügyek összetartozásának felismerését. A következőkben a teljesség igénye nélkül ezekre az adatkörökre hoznék néhány példát annak rövid áttekintésével, hogy azok elemzésével a nyomozó hatóság milyen, az elkövető beazonosítása szempontjából releváns adatokat állapíthat meg.

⁴² SIMON Béla, GYARAKI Réka - Kibervédelem a bűnügyi tudományokban c. kötet 8. fejezet 8.2.10. alfejezet

⁴³ SZABÓ János – A bűnügyi elemzés módszertanának megújítása a rendőrségnél – megjelent: Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Szakmai Szemle XVI. évfolyam 4. szám 138.o.

III. A bankszámlaszám

Az elkövetés során használt bankszámlaszám vonatkozásában a nyomozó hatóságnak lehetősége van a számlavezető bank megkeresésére. Itt a válaszból a számlaforgalmi adatok alapján a további bűncselekményekre vonatkozó adatok és a teljesebb sértetti kör megismerése várható. Egyéb szolgáltatási adatokat is kérhetnek például.: internetbank belépések ideje és IP címei,⁴⁴ készpénzfelvételek során az ATM-ek által rögzített felvételek amelyek további segítséget nyújthatnak az elkövető azonosításban. A szerződő neve és adatai szintén kiemelt fontosságúak, és még abban az esetben is relevánsak lehetnek, ha az csak egy „strómanhoz” vezet el. Kiemelt szerepe lehet továbbá a kapcsolattartási számként megadott telefonszámnak. Ezt a hívószámot az elkövető akkor is magánál tarthatja, ha a számla nem az ő nevében van, mivel az utalásokról szóló értesítő üzenetek fontosak számára. A készpénzfelvételek kapcsán rögzített adatok nem csak a kártyát használó személyről készült felvételek vonatkozásában lehetnek relevánsak, de az ATM elhelyezkedéséből következtetni lehet az elkövetői kör tartózkodási helyére.

IV. Hívószám

A hirdetésben szereplő hívószám vonatkozásában a szolgáltatótól beszerezhető adatok körét az Elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény 159. § (1) bekezdése határozza meg. Ezek alapján a bűnüldözési szempontból legrelevánsabb adatok a hívószámhoz tartozó szerződői adatok és a hívásforgalmazás során keletkezett adatok úgy mint, az időpontok, a földrajzi elhelyezkedés (cellainformáció), a hívások hossza, a forgalmazások jellege, a hívásban résztvevő készülékek hívószámai és készülékazonosítói (IMEI szám). Ezek beszerzéséből, valamint különböző szempontok alapján történő elemzésükből következtetni lehet a készüléket használó személy tartózkodási helyére, kapcsolati hálójára, napi rutinjára és szokásaira. Amennyiben a készüléket használó személy nem ismert, úgy a híváslistában szereplő szolgáltatók megkeresésével további információk szerezhetőek be azzal kapcsolatban, hogy az

⁴⁴ Az interneten minden hosztnak és útválasztónak van egy IP-címe, amely az IP-csomagok Forráscím és Célcím mezői hordozzák. Fontos megjegyezni, hogy az IP-cím valójában nem egy hoszthoz tartozik. Igazából egy hálózati interfészre utal, tehát ha egy hoszt két hálózathoz is csatlakozik, akkor két IP-címének is kell lennie. Mindazonáltal a gyakorlatban a legtöbb hoszt egy hálózathoz csatlakozik, így csak egy IP-címe van – ANDREW S. Tanenbaum, DAVID J. Wetheral – Számítógép hálózatok 466.o.

adott számon kívül tartanak kapcsolatot.⁴⁵ A szolgáltatók megkeresésével kapcsolatban a rendőrség saját rendszert alakított ki, amely nagyban megkönnyíti a pontos és gyors adatkérést. Ezen a téren a szolgáltatókkal való együttműködés példaértékűnek és kiemelkedően hatékornak mondható. Köszönhetően a lekérdező rendszernek a különböző adatok alapján történő elemzések során a fentieknél sokkal komplexebb következtetések is levonhatóak kiváltképpen akkor, ha azokat a NÚSZ, valamint VÉDA rendszerek adataival együttesen elemezzük.

V. *Hirdetői platform*

A fentiekben röviden bemutatam a bűncselekmények során leggyakrabban megadott adatok vonatkozásában végrehajtható adatkérések lehetőségeit és sajátosságait. Mindezek mellett az online térben elkövetett üzletszerű csalások esetében kiemelten fontos a csaláshoz használt platform megkeresése a hirdetővel, valamint a hirdetéssel – esetlegesen további hirdetésekkel - kapcsolatos információk beszerzése céljából. A szolgáltatók függvényében ebből a forrásból beszerezhető például a regisztrációhoz használt e-mail cím, a telefonszám, illetve a regisztrációs IP-cím is. A platform adatai alapján a nyomozó hatóság tájékoztatást kaphat a korábbi és párhuzamos hirdetésekről, a felhasználóval kapcsolatosan felmerült esetleges panaszokról, és azok tartalmáról. Amennyiben a hirdetési oldalon arra lehetőség van, úgy be lehet szerezni a termék adásvételével kapcsolatos levelezés tartalmát. A megkeresés útján a hatóság tudomást szerezhet arról is, hogy más nyomozó szerv küldött-e már adatkérést a felhasználó vonatkozásában (ezzel a párhuzamos eljárások is feltérképezhetők). Néhány szolgáltató esetében arra is lehetőség van, hogy az elkövetői profillal azonos IP-ről belépő, vagy azonos regisztrációs adatokkal rendelkező profilokról is adatszolgáltatást kérjenek. Ennek azért van jelentősége, mert így feltérképezhetők az elkövető további profiljai is. A szolgáltatók esetében a megkereséshez való hozzáállás eltérő, ahogyan a tárolt adatok köre is. A Facebook Marketplacen, ahogy azt már korábban is említettem, csak regisztrált profillal lehet hirdetést feladni. A Facebook saját, hatósági megkeresésekre szolgáló platformot⁴⁶ hozott létre, ahol egy e-mail cím megadását és a megkereső szerv adatainak kitöltését követően, be lehet küldeni a

⁴⁵ A szolgáltatók jelentős része a telefonos ügyintézés során, arról hangfelvételt készít, aminek lefoglalása további támpontot nyújthat a készüléket használó személy beazonosításához, esetleg a későbbiekben összehasonlító hangmintaként is felhasználható.

⁴⁶ <https://www.facebook.com/records/login/> (letöltve: 2022.03.03.)

megkereséseket, a bűncselekmény megjelölése mellett. Természetesen a válaszadás idejét befolyásolja a bűncselekmények tárgyi súlya is.

VI. Engedélyezés

A banki megkeresések, valamint az elektronikus hírközlési szolgáltatóknak küldött megkeresések vonatkozásában fontosnak tartom kiemelni, hogy ezekhez ügyészi engedély szükséges. Természetesen szükség esetén az adatkérés küldhető utólagos ügyészi engedéllyel is.⁴⁷ Fontos megjegyezni továbbá, hogy az elektronikus hírközlési szolgáltatók által gyűjtött adatok vonatkozásában a törvény egy éves megőrzési időt ír elő,⁴⁸ tehát a hatóságnak ennyi ideje van, hogy az elkövetőhöz köthető adatokat és a későbbi szélesítéshez szükséges adatokat beszerezze.

V. Összegzés

Az adatkérések kapcsán megállapítható, hogy azoknak a fent felsorolt elemzésekben betöltött szerepük miatt nagy jelentőségük van a bűncselekmények összekötésében, valamint a sorozatjelleg és az elkövető személyazonosságának megállapításában. Mint azt már korábban az illetékesség kapcsán említettem, a párhuzamos eljárások számos hátránnyal járnak. Megállapítható, hogy ezek elkerülése érdekében a hatóságoknak minél hamarabb hozzá kell férni az egyező elkövetői kör megállapításához szükséges adatokhoz. Ezek közül az elektronikus hírközlési szolgáltatók által kezelt adatok beszerzése a leggyorsabb. A szolgáltatók között több olyan van, ahonnan már akár egy órán belül válasz érkezik.⁴⁹ A banki megkeresések kapcsán a várakozási idő a Be. vonatkozó részében meghatározottak szerint alakul. Itt kulcskérdés lehet, hogy az adatkérés megérkezésekor még kimenthetőek-e a személyes ügyintézés és az ATM-es készpénzfelvételek során készült felvételek. Ez akkor okozhat problémát, ha a készpénzfelvételek nem a megkeresett bank által üzemeltetett ATM-nél történtek, azonban erről az adatkérésre visszaérkező válaszig a hatóság nem bír tudomással, így a megfelelő szolgáltatónak küldött másodkörös megkeresés már nagyobb eséllyel csúszik ki a felvételek tárolási idejéből.

⁴⁷ Be. 262. § (3) bekezdés

⁴⁸ 2003. évi C. törvény 159. § (3) bekezdése

⁴⁹ Utólagos ügyészi engedélyezés esetében.

A tapasztalatok szerint a fő problémát az online használcikk adás-vételre létrehozott platformokat üzemeltető szolgáltatók megkeresése jelentheti. Ezzel kapcsolatban a rendőrség egy vezető beosztású tagjával készített interjúban fogok szót ejteni, azonban meg kívánom jegyezni, hogy a személyes tapasztalataim is a fentieket támasztják alá.

IV. A felderítést nehezítő körülmények

A fentiekben bemutatam, hogy az üzletszerűen elkövetett online csalások esetében a nyomozó hatóság milyen jogi szabályozók szem előtt tartásával jár el és milyen specialitásokra kell tekintettel lennie. Ezek mellett röviden bemutatásra került, hogy az ilyen jellegű bűncselekmények vonatkozásában milyen adatok beszerzése bír kiemelt fontossággal az elkövetői kör azonosítása, valamint a sorozatjelleg megállapítása céljából. Érintettük ezeknek az adatoknak a beszerzéséhez vezető utat, valamint azok bizonyításban betöltött szerepét. A következőkben arra szeretnék röviden példákat hozni, hogy az elkövetői oldalról milyen olyan gyakorlatok vannak, amik a beazonosítást hátráltatják és a sorozat jelleg elfedésére irányulnak. Ennek során olyan módszereket szeretnék említeni, amik a hétköznapi ember számára is érthetőek és különösebb szaktudás nélkül alkalmazhatóak.

VI. Álprofil alkalmazása

Mint azt már korábban kifejtettem, a körületekintő elkövetők nem a saját nevükön lévő profilokkal követik el a csalást. Ennek főleg a Facebook Marketplace felületén történő elkövetés esetén van jelentősége, hiszen az egyéb platformokon (például: Hardverapró.hu, Jófogás.hu) egyáltalán nem ritka, hogy a felhasználók csak egy e-mail cím vagy valamilyen egyéb fantázia felhasználónéven futó profilt használnak, így itt nem feltétlenül csökkenti a bizalmat egy nem valós személy adataival kitöltött profil.

„Álprofilokat sokféle okból és céllal készítenek, ám közös tulajdonságként azt kijelenthetjük, hogy az álprofil készítője valamilyen okból nem meri, vagy nem akarja felvállalni önmagát. Ez lehet például félelem (előítéletektől, kihasználástól, szülőktől, hatóságoktól, kommentelőktől stb.), a tulajdonosának olyan vágya is, hogy a valóságnál jobb képet mutasson magáról, de lehet mögötte üzleti vagy rosszindulatú cél is.”⁵⁰

A fenti megfogalmazásból is kitűnik, hogy a közösségi médiában az álprofilok alkalmazása nem feltétlenül ártó szándékú, azonban egy használtcikk adás-vétele esetén (kiváltképp, hogyha nagyobb összegről van szó) fontos lenne, hogy ismerjük az ellenoldalt. Különösen nagy jelentősége van ennek akkor, hogyha az eladó mindenáron ragaszkodik az előreutaláshoz vagy

⁵⁰HOLLÓSI Csaba - 11. Informatika Szakmodszertani Konferencia, Álprofilok használata az etikus és biztonságos internethasználat tanításában

legalább előleg feladásához, majd a feladóvevény (általában hamis) megküldését követően, még a csomag megérkezése előtt a teljes vételár átutalásához.

Egy álprofil létrehozása nem igényel különösebb informatika háttértudást. Ehhez elegendő, ha az elkövető regisztrál egy kamu e-mail címet, lehetőleg VPN használatával (később még lesz róla szó) és ezzel az e-mail címmel létrehoz egy profilt, amit aztán képességének, idejének és igényeink megfelelően tölt ki és ápol. Ez a tevékenység az ismerősök gyűjtésében, valós vagy annak tűnő személyekről⁵¹ készült képek megosztásában nyilvánul meg. A képek a bizalmat növelik a másik félben, főleg ha több képet oszt meg a profil készítője. Ezek akár egy valós profil ellopott és átszerkesztett képei is lehetnek. Az ismerősök számának növelése terén bevált technika, hogy olyan személyeket jelölnek be, akik – a követőtáboruk növelése céljából – közel válogatás nélkül igazolnak vissza, majd ezen ismeretségeket felhasználva haladnak tovább.

VII. VPN

A fentiekből kitűnt, hogy a hatóságok az eljárás során többek között az elkövető által használt IP-címeket is igyekeznek beszerezni. Ennek jelentősége abban áll, hogy a szolgáltatót megkeresve adatot lehet beszerezni arra vonatkozóan, hogy az adott IP-cím milyen szerződőnek került kiosztásra a bejelentkezések időpontjában. Az ennek vonatkozásában küldendő megkeresés szintén elektronikus hírközlési szolgáltatónak küldendő adatkérésnek minősül, így arra a korábbiakban már ismertetett szabályozások érvényesek.

Az IP-címek elmaszkolásának egyik legegyszerűbb módja a VPN (Virtual Private Network) használata. A VPN egy „*Olyan logikai hálózat, amelyben a nyilvános hálózat egyes végpontjai biztonságos átviteli csatornán keresztül vannak összekapcsolva, és így a nyilvános hálózaton belül védett kommunikációt valósít meg.*”⁵² Ezek használata VPN szolgáltatókhoz kötött. A szolgáltatás színvonala és az adatok védelme, így az anonimitás biztosítása is a bekerülési költséggel egyenesen arányos⁵³. A VPN szolgáltatók jelentős részének megkeresése európai nyomozási határozattal vagy jogsegéllyel lehetséges tekintettel arra, hogy azok nagy része

⁵¹ <https://this-person-does-not-exist.com/en> - az oldalon olyan arcképek találhatóak, amik nem létező személyekhez tartoznak és azokat csak egyszer generálják le.

⁵² MUHA Lajos – KRASZNAY Csaba - Az elektronikus információs rendszerek biztonságának menedzselése 115. oldal.

⁵³ Az Opera böngészőben például beépített ingyenes VPN szolgáltatás található. <https://www.opera.com/features/free-vpn> (letöltve 2022.03.04.)

külföldi székhellyel és szerverparkkal rendelkezik. Előfordul azonban, hogy a szerverek és szolgáltatók olyan országban vannak, amivel nincsen együttműködési egyezmény, így a megkeresésük – az önkéntes adatszolgáltatás kérésének kivételével⁵⁴ – nem lehetséges. A jogsegéllyel végrehajtott adatkérések esetében fennáll annak az esélye, hogy az egyébként ügyészségen keresztül történő adatkérés az adott országba olyan késéssel érkezik, hogy a tárolt adatok addigra elvesznek. Részben ennek megelőzés céljából jött létre az Európa Tanács Budapesten, 2001. november 23-án kelt Számítástechnikai Bűnözésről szóló Egyezménye, amelyet a magyar jogrendszerbe a 2004. évi LXXIX. törvény implementált. A törvény 16. cikkének 1. bekezdése kimondja, hogy *„Minden Szerződő Fél megteszi azon jogalkotási és egyéb intézkedéseket, melyek ahhoz szükségesek, hogy lehetővé tegye az illetékes hatóságainak a számítástechnikai rendszerben tárolt meghatározott számítástechnikai adatok, ideértve a forgalmi adatok gyors megőrzésének elrendelését vagy más módon történő kikényszerítését, különösen ha alappal feltételezhető, hogy az érintett adatokat a módosulás vagy a megsemmisülés veszélyezteti.”*

Az IP-cím elrejtésre természetesen további módszerek is léteznek, mint például a proxy szerverek használata⁵⁵ vagy a Tor böngésző,⁵⁶ ami szintén ingyenesen elérhető és több technikai megoldással szavatolja, hogy a felhasználó nehezen legyen azonosítható és a lehető legkevesebb információt adja ki magáról a böngészés során. A fentieknél komplikáltabb módszerek bemutatásától eltekintek, mivel a dolgozat szempontjából álláspontom szerint elegendő azoknak bemutatása, amelyek nem igényelnek az átlagosnál nagyobb tájékozottságot a számítástechnika területén.

VIII. Kriptovaluták alkalmazása

A sértetti kör feltérképezése és a csalások számának megállapítása, valamint az elkövetővel kapcsolatos adatok beszerzése terén a korábban már bemutatott banki megkeresések kiemelt jelentőséggel bírnak, hiszen mindezen területen egyetlen adatkérésben adhatnak választ. Az elkövetői oldalról ennek elkerülésére adnak kiváló lehetőséget a kriptovaluták, amelyekről szintén csak röviden ejtenék szót.

⁵⁴ HALÁSZ Viktor - Kriptovaluták a bűnüldözésben – Új kihívások és lehetséges válaszok –Diplomamunka 2018. 22.o.

⁵⁵ Ez a szolgáltató előtt nem rejti el az internetforgalom tartalmát.

⁵⁶ <https://www.torproject.org/>

Egy bitcoinról⁵⁷ szóló diplomamunkában az alábbi megfogalmazás található a digitális valutákkal (digital currency) kapcsolatban: „Alapvetően minden olyan eszközre értendő, amely bármiféle értéket hordoz, azonban csak digitális formában létezik. Ezen túl azonban a digitális fizetőeszközök számos ponton eltérnek egymástól (milyen típusú szerv a kibocsátójuk, milyen körben fogadják el őket fizetségként, milyen a jogi státuszuk stb.)”⁵⁸ Ezen a csoporton belül külön kategóriába sorolja a kriptovalutákat: „Ezzel szemben a virtuális valuták másik csoportját képezik a kriptovaluták (decentralizált virtuális valuták), amelyeket nem egy társaság felügyel, hanem a tranzakciók lebonyolítása – a már említett módon, egy kriptográfiai hitelesítő folyamat alkalmazásával – a rendszer használóinak közössége által történik.”⁵⁹

Egy másik dolgozat azt taglalja, hogy a kriptovaluták alkalmazásából az elkövetői körnek milyen előnyei származhatnak. A bűnözők számára előnyös tulajdonságai közé sorolják, hogy azok lehetőséget adnak az anonimitásra, hozzáférésük globális, gyors, a tranzakciók nem visszafordíthatóak, alacsony a bekerülési költsége, egyszerű a használata, hatóságok által nehezen lenyomozható.⁶⁰

A fentiek mellett meg kívánom jegyezni, hogy véleményem szerint annak ellenére, hogy a kriptovaluták és egyéb digitális valuták használata egyszerű és egyre inkább terjedőben van, nem valószínű, hogy a mindennapi megélhetés terén nehézségekkel küzdő elkövetői kör ilyen jellegű és szintű konspirációhoz folyamodna az elkövetés során. Mindazonáltal ezt a területet is fontosnak tartottam érinteni, mivel ezzel a módszerrel lehet elkerülni a hagyományos pénzügyi szolgáltatások igénybevételét.

V. Nehezítő körülmények összegzése

A fentiekben leírtak alapján látható tehát, hogy az online térben üzletszerűen elkövetett csalások vonatkozásában a hatóságnak több területen is speciális sajátosságok szerint kell eljárnia. Ezeket alapvetően két csoportba osztottam, amelynek a későbbiekben még jelentősége lesz.

⁵⁷ <https://bitcoin.org/en/bitcoin-core/> (letöltve: 2022.03.04.)

⁵⁸ HALÁSZ Viktor - Kriptovaluták a bűnüldözésben – Új kihívások és lehetséges válaszok –Diplomamunka 2018.17.o.

⁵⁹ uo. 19.o.

⁶⁰ BRILL Alan – KEENE Lonnie: Cryptocurrencies: The Next Generation of Terrorist Financing? In: Defence Against Terrorism Review, Vol. 6, No. 1, Spring & Fall 2014. 14-15 o. ISSN.

Az első csoportba az aktuális jogszabályoknak való megfelelésegből eredő nehézségek tartoznak, amelyek a büntetőjogi szankciók enyhébb mivoltától, az illetékességi vitákon és helytelen jogalkalmazáson keresztül, a megkeresések sajátosságáig terjednek. Itt kitértem az egyes megkeresésektől várható adatok szerepére az eljárás során, annak bemutatása mellett, hogy ezek beszerzése milyen módon lehetséges. Ezt követően az adatkérések teljesítésének hosszú várakozási idejét, valamint elégtelen teljesítését érintettem, tekintettel arra, hogy ezek közvetlenül hozzájárulnak ahhoz, hogy a sorozatjellegre utaló jelek, valamint bizonyítékok egyáltalán ne, vagy csak az eljárás egy későbbi szakaszában kerüljenek a nyomozó hatóság elé.

A második csoportba a legegyszerűbb módszerek közül soroltam fel párat, amelyek célja, a digitális nyomok maszkolása vagy nullára redukálása. Ezek között említettem az álprofilok alkalmazását, az IP-címek maszkolására szolgáló VPN szolgáltatásokat, valamint a banki szolgáltatásokkal szemben kedvezőbb alternatívát jelentő kriptovaluták használatát.

A dolgozat végén egy olyan rendszerrel kapcsolatos gondolatok megfogalmazásra törekszem, amely ezeket a tényezőket hivatott kizárni, vagy legalább azok negatív hatásait csökkenteni. Ezt megelőzően azonban két, további kutatási módszerrel szeretném alátámasztani és kiegészíteni az eddig felsorolt sajátosságok és nehézségek listáját. Az ehhez alkalmazott módszer két interjú, valamint az ORFK-tól beszerzett statisztikai adatok elemzése.

INTERJÚK

Dolgozatom elkészítése során fontosnak tartottam, hogy az üzletszerűen elkövetett online csalások vonatkozásában azokat a nehézségeket tudjam azonosítani és nevesíteni, amelyek valóban aktuálisak. A büntetőeljárások lefolytatása kapcsán felmerülő nehézségekről, valamint specialitásokról személyes tapasztalatokkal is rendelkezem, azonban fontosnak tartottam olyan személy véleményét is kikérni, aki régebb óta dolgozik ezen a területen és középvezetőként a rálátása is szélesebb. Döntésemet indokolta továbbá az is, hogy a magyarországi eljárások vonatkozásában a szakirodalom nem rendelkezik olyan megfelelő mennyiségű forrással, ami erre a területre koncentrálna és ezek mellett az elmúlt évek eseményeit, illetve az azok által okozott változásokat is lekövetné. A fentiek okán úgy döntöttem, hogy a korábban bemutatott nehézségek időszerűségét alátámasztandó és azok listáját kiegészítendő, interjút fogok készíteni. Ennek előnye, hogy ezen a kutatási módszeren keresztül közvetlenül olyan személyek véleményét és tapasztalatait ismerhetem meg és mutathatom be, akik napi rutinnal és sok éves tapasztalattal rendelkeznek az adott területen.

A dolgozat az üzletszerűen elkövetett online csalások körén belül az online használtcikk piacok felhasználásával elkövetett csalásokra kíván fókuszálni. Ebből adódóan szükséges a rendőrségi gyakorlat mellett a szolgáltatói oldal vizsgálata is. Annak érdekében, hogy a fenti bűncselekmények kapcsán alkotott kép teljesebb legyen két interjút készítettem. Az egyik a hatósági oldalról, a másik pedig egy nagyobb, magyarországi üzemeltetésű online használtcikk piac oldaláról járja körbe a problémát. Ebben a fejezetben ezen interjúk anyagát teszem közzé.

VI. Nyomozó hatóság vezető beosztású tagjával készült interjú

Az online térben üzletszerűen elkövetett csalások kapcsán a nyomozó hatóságok részéről felmerült nehézségek és specialitások első kézből történő megismerése és az általam korábban már felvázolt pontok időszerűségének és létjogosultságának alátámasztása céljából a témakörre vonatkozó kötetlen beszélgetés keretében interjút készítettem egy helyi illetékességű szerv osztályvezető-helyettesével. Az érintett rendőrkapitánysághoz tartozó város a 2021. január 01-én a 10 legnépesebb magyarországi város⁶¹ egyike volt. Tekintettel a város méretére, valamint az illetékességi területen elhelyezkedő számos kisebb település méretére, véleményem szerint

⁶¹ KSH statisztika : https://www.ksh.hu/stadat_files/fol/hu/fol0014.html (letöltve: 2022.03.06.)

az így kapott minta kellő mélységében mutatja be a problémát a helyi nyomozószervek szempontjából.

A beszélgetés során az interjúalanyt arra kértem, hogy minél részletesebben fejtse ki tapasztalatait az online térben üzletszerűen elkövetett csalások, azon belül pedig a használtcikk adás-vétele kapcsán elkövetett cselekmények vonatkozásában.

IX. Interjú szövege

Az elmúlt években egyre gyakoribbá váltak az ilyen jellegű cselekmények. Az első időszakban még könnyebb volt az ilyen ügyek nyomozása, mert az elkövetői körök még nem voltak kellőképpen képzettek vagy körültekintőek. Ezek mellett az események is ritkábbak voltak. Azóta az általános tájékozottság is megváltozott és rengeteg ítélet, valamint nyomozati irat került ki, ami felhívta a figyelmet a lebukáshoz vezető körülményekre.

Mostanában egyre több online csalás van és ezek nyomozása már nem olyan egyszerű. Ezeknek a csalásoknak az esetében egyetlen elkövető is nagyobb sértett számot tud generálni, még úgy is, ha az informatikai tudása nem átlag feletti és nem fordít nagyobb figyelmet az elektronikus nyomok eltüntetésre. Ennek oka, hogy egy hirdetés a neten sok emberhez eljut, és a felhasználók jelentős része nem elég körültekintő vagy óvatos, valamint az áltagnál kedvezőbb ajánlatok is nagyon csábítóak. Az elkövető részéről ez pedig nagy munkát nem igényel, hiszen csak várnia kell a bejövő összegeket és válaszolgatni a vásárlói megkeresésekre. Ezek a bűncselekmények sok esetben több száz, de akár több ezer sértettet tudnak produkálni. Nagyon ritka, hogy az elkövetők egy-két sértettnél megállnának, ez csak a nagyobb összegek esetében vagy a gyengébb próbálkozásoknál jellemző. A sértett számok idővel érezhetően csökkentek ügyenként és most már az a jellemző, hogy egy ügyre kevesebb sértett jut viszont gyakoribb az elkövetés. Véleményem szerint ez a sértettek „rutinjából” adódik például: a Facebook-on alakuló sértetti csoportok és figyelemfelhívások. Ezek mellett a felderítési hatékonyságunk is javult. Az elkövetési platformok is megváltoztak. Régen nagy számban voltak csalások például a Vaterán, 2021-ben pedig már nem is volt olyan csalásunk, ami ezen a platformon történt volna. Most a legfrekvenciáltabbak a Jófogás és Facebook Marketplace platformok.

Az első időkben a felderítés könnyebb volt, de a bűncselekmény szám növekedésével ez egyre nagyobb terhet jelentett az eljáró hatóságoknak. Ekkor több helytelen gyakorlat alakult ki

például: szabálysértésbe iktatták az önálló eseményeket holott, ha a hirdetés egy szabálysértési értékre elkövetett csalás után is fennmarad, akkor az, feltételezhetően üzletszerű lesz. Ennek mentén alakult ki az a gyakorlat is, hogy szabálysértési számra iktattak és, ha összejött több esemény, akkor iktatták át őket bűnügybe. Ebben az is közrejátszott, hogy a Robotzsaru rendszerben a keresés csak név és telefonszám alapján volt lehetséges és így nehezebb volt az üzletszerűség megállapítása. Ez a szövegbányász rendszer megjelenésével változott meg, mivel ez már lehetőséget adott a kulcsszavas keresés mellett a bankszámlaszámok, valamint a hívószámok keresésére is a rögzített iratokban. Az eltérő gyakorlat miatt az illetékességi viták száma megnövekedett mert a szabálysértési eljárásokat, akkor is az első bűnügyhöz akarták egyesíteni, ha az azokban szereplő események korábbiak voltak, tehát az első intézkedést valójában ők tették meg.

Az évek során az ORFK felismerte a problémát és új eljárásrendet alkotott, ami alapján mindent bűnügybe kell elrendelni, amiben az üzletszerűség gyanúja felmerül.⁶² Az ezzel kapcsolatos gyakorlat még a mai napig is eltérő ezért folyamatosan tájékoztatást küldenek a követendő metódusokról és a feltárt hibákról.

Az elkövetők több módszert alkalmaznak, hogy a feljelentésekig eltelt időt növeljék. Volt például olyan, ahol külföldi beszállításra hivatkoztak, hogy időt nyerjenek. A Facebook esetében nehézséget jelent az elkövetők számra, hogy a saját profil lebukáshoz vezet, míg a gyenge kamu profil a vásárlókat riasztja el. Ennek ellenére van, aki ezeknek is bedől, illetve az elkövetői kör is igyekszik egyre hitelesebb álprofil létrehozni. Mindezek ellenére ez az elkövetési mód egyszerű pénzszerzésnek számít. Élő példa erre, hogy volt olyan tetőbontásra specializálódott betörőnk, aki az első lebukás után átállt az online csalásokra. Mikor ezzel először lebukott a primitív módszerek miatt, akkor tanult és a következő alkalomra már a bankszámlákat is helyi hajléktalanok nevére csináltatta és minden korábbi nyomot igyekezett elmaszkolni. Ebből is látszik, hogy ez most könnyű pénzszerzés és könnyen meg lehet nehezíteni a hatóságok munkáját is.

A nyomozás során több nehézségbe is beleütközünk. Az első, hogy a nagy adminisztrációs teher miatt minden kapitányság igyekszik máshoz áttenni az ügyet. Az illetékesség eldöntésében a

⁶² 29000/11507-38/2014.ált.

többségi elv nem használható, hiszen amíg folyamatosan jönnek elő a sértettek addig nem lehet dönteni arról, hogy hol volt több bűncselekmény. Ez alapján a meghatározó elv a megelőzés lesz. Itt megint sok helytelen gyakorlat van, hiszen mindenki igyekszik az elrendelés idejét elhúzni, hogy ne az ő intézkedése legyen az első vagy olyan módon iktat, hogy az, az előzménykutatás során nehezen legyen kiszűrhető. Például a kereshető és egyébként is kulcs információnak minősülő bankszámlaszámot a jegyzőkönyvbe nem írják be csak a scannelt csatolmányban van benne, amit a szövegbányász rendszer nem indexál.

Eltérést jelent például, hogy az adott sértett lakhelye szerinti kapitányságon milyenek a lehetőségek. Ez alatt arra gondolok, hogy van, ahol még este tízkor is lehet feljelentést tenni, de van, ahol csak négyig, így a nagyobb kapitányságok és a folyamatos ügyelettel rendelkező szervek nagyobb eséllyel intézkednek elsőként. Itt nincs konkrét gyakorlat, hogy a megelőzésben minek a dátuma számít. Nálunk például az ORFK egy illetékességi vitában a feljelentés megtételének idejét nézte, holott véleményem szerint az elrendelés lenne a mérvadó, bár ezzel megint csak lehet trükközni.

Véleményem szerint kellene egy olyan központi rendszer, ami segítene egyértelműen elhatárolni, hogy melyik intézkedés volt az első és meg kéne határozni, hogy a megelőzést milyen intézkedés megtétele alapján állapítjuk meg. Ezt a rendszert úgy kellene megalkotni, hogy szigorúan be kelljen tartani a jelentési határidőt, hogy ne lehessen játszani a feljelentés visszatartásával. Ezekre a hibákra, trükkökre az ügyek egyesítését követően úgy is fény derülne. A megoldás például lehetne az is, hogy külön, ezekre a bűncselekményekre kiemelt egységet lehetne létrehozni, hiszen ezek valamilyen szinten speciális tudást is igényelnek és nem elvárható egy őrstől, hogy egy több száz sértettet számláló ügyet egy nagyobb szervvel azonos sebességgel (esetleg minőséggel) oldjon meg, hiszen számukra ez aránytalan terhet jelenthet. Ha az ilyen jellegű cselekmények külön egységnél kerülnének összegyűjtésre, akkor az illetékességi vitáknak is elejét lehetne venni.

Ennek egyre nagyobb lesz a jelentősége, mivel ezek a bűncselekmények egyre gyakoribbak lesznek. Ezek elkövetése egyszerűbb, a kockázat is könnyebben csökkenthető és például a büntetési tétel is csekélyebb, mint egy betörés esetében. A személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedés alkalmazásának esélye is kisebb. Ez az első elkövetés esetében érthető is, azonban, ha már visszaesésről van szó, akkor ezeket a bűncselekményeket is szigorúbban kéne

büntetni, mert így nem megfelelő az elrettentő erő. Mindezek mellett a fejlődés és a globalizáció is abba az irányba megy, hogy ezek az elkövetések lesznek a legelterjedtebbek.

A kisebb büntetések oka korábban az volt, hogy a betörések például jobban befolyásolják az emberek biztonságérzetét, hiszen az a sértett közeli életterét érinti, az online csalások esetében az elkövető pedig csak egy gép mögött ülve követi el a bűncselekményt, jó messziről. Azzal, hogy a szabadságvesztések aránya alacsony azt üzenjük az elkövetőknek, hogy akár kétszer vagy háromszor is hibázhatnak mire komolyabb következmény lesz. Ez alatt a korábbi nyomozati iratokat megkapják, amivel majd hogy nem tovább képezzük őket. A bűncselekmény elkövetésével nyerhető összeg pedig lehet akkora, hogy megérje a kockázatot. Ezekben az esetekben a tényleges letartóztatáson kívül más intézkedés nem vezet célra, hiszen ezeket a cselekményeket tökéletesen el lehet követni otthonról is. Jellemző az is, hogy az első bírósági ítéletek enyhék és azok között még a feltételes szabadságvesztés is ritka. Ezzel az a gond, hogy ha bűnismétlés van, akkor a feltételes lenne az, ami segítene, hogy az ismételt elkövetést letartóztatással akadályozzuk meg. A bírósági ítéleteket mi is megkapjuk így tudjuk, hogy milyen cselekmény esetében milyen ítélet születik. A fentieket ezek ismeretében gondolom így.

A nyomozások hatékonysága terén gondot jelent, hogy az illetékességi vitákkal sok idő megy el. Az, hogy ez alatt melyik kapitányság milyen intézkedéseket tesz meg, eltérő. Itt pedig fontos lenne, hogy minél hamarabb zároljuk a bankszámlán lévő pénzt. Olykor előfordul, hogy a hatóságok párhuzamosan kezdenek el megkereséseket küldeni. Most már van olyan egységes eljárásrendről szóló utasítás, ami előírja, hogy zárolni kell a kárértéknek megfelelő összeget. Amíg az üzletszerűség nem nyert megállapítást és, amíg nem biztos, hogy a számlát csak a bűncselekmény elkövetésére használták, addig a hatóságok nem feltétlen merik a számlán lévő teljes összeget zárolni, ami csökkenti a vagyonvisszaszerzés esélyét.

Mindezek miatt fontos lenne, hogy az elsőként intézkedő hatóság tudjon róla, hogy több ilyen cselekmény is van, és azonnal zárolja a teljes számlát ezzel csökkentve a sértettek számát.

A sértettek számának csökkentése az egyik legfontosabb dolog! A hatóság ugyanis addig nem tud érdemben az elkövetőhöz nyúlni, amíg nincsenek meg az ügyészség által a bizonyításhoz elvárt nyomozati cselekmények. Ez sok esetben azt jelenti, hogy a sértettet nem csak feljelentőként, hanem tanúként is ki kell hallgatni és a polgári jogi igényről nyilatkoztatni kell,

valamint az irat betekintési jogáról tájékoztatni kell. Ezek mellett be kell szerezni a bankszámlaszám kivonatát, az üzletszerűség bizonyítása, valamint a sértettek számának felderítése és azok azonosítása – majd értelemszerűen kihallgatása – céljából. Ezek mind olyan nyomozati cselekmények, amiket célszerű még az elfogás előtt elvégezni. Értelemszerűen minél több sértettje van az ügynek, annál hosszabb idő szükséges ezek elvégzéséhez és annál nagyobb terhet ró az eljáró hatóságra, ezzel erőforrásokat kötve le. Az így meghosszabbodott eljárási idő alatt további sértetteket ejthetnek tévedésbe esetleg eltérő bankszámlaszámmal, ami az összetartozás leleplezését is tovább halasztja. A további sértettek pedig további adminisztratív terhet jelentenek és az elkövető megint több időt kap ez pedig egy öngerjesztő folyamat. Persze ennek is van vége.

Az eljárás során nehézséget okoz, hogy a hatósági megkeresések válaszadási ideje hosszúra nyúlhat. A banki megkeresésre vonatkozó válaszok ideje még jónak mondható, ez az idei évi ügyek tapasztalata alapján átlagosan 2-3 hét, ha azt az ügyészi engedély bevárásával küldjük meg (ez természetesen csökkenhet az utólagos ügyészi engedély esetén). Ezzel szemben az elkövetőhöz köthető csalások számának és a további hirdetések számának feltérképezése céljából szükséges, a hirdetést közzétevő platform megkeresése is, például a belépési adatok, IP címek, beszélgetések stb. beszerzése céljából. Ezek a válaszok bizonyos szolgáltatók esetében (például: Jófogás.hu) akár több hónapba is beletelhetnek. Van olyan konkrét ügy, ahol ez 8 hónap volt. Megjegyzem ebben az időben ez jellemző volt, mert a szolgáltató nagyon sok csalásban volt érintett és lassan tudták feldolgozni a - gyakran párhuzamos tárgyú - megkereséseket. Márpedig az ügyek közel felében a Jófogás.hu az érintett platform.

Véleményem szerint a lényeg az lenne, hogy már a kezdetektől egyértelmű legyen, hogy kinek kell intézkednie és az adott hatóság minél hamarabb érdemi nyomozati cselekményeket tudjon végezni, lehetőleg a sértettek számának és a csalóhoz köthető események számának ismeretében.

Egyetértek azzal, hogy az itt leírtak a diplomamunkában felhasználásra és hivatkozásra kerüljenek.

X. Összegzés

A fentiekből látható, hogy az interjú során beszerzett adatok megegyeznek a dolgozat során korábban megfogalmazott állításokkal, valamint alátámasztják a problémafelvetések megalapozottságát és időszerűségét. Mindezek ismeretében úgy ítélem meg, hogy az interjú kellő betekintést adott a dolgozattal érintett témakörbe és annak alkalmazása sikeres és eredményes kutatási módszernek bizonyult.

VII. **Hardverapro.hu üzemeltetőjével készített interjú**

A dolgozat során fontosnak tartottam, hogy az online használcikk piacokon elkövetett sorozatjellegű csalások vonatkozásában a szolgáltatói oldal is bemutatásra kerüljön. Ezzel az elsődleges célom a szolgáltatók által alkalmazott védelmi mechanizmusok megismerése és bemutatása, valamint az együttműködési hajlandóság felmérése volt. Abból a célból, hogy ezen a területen valós és aktuális képet kapjak, fontosnak tartottam, hogy egy olyan személy véleményét és tapasztalatait kérjem ki, aki folyamatosan ezen a területen dolgozik.

Ahogy azt már a bevezető részben is kifejtettem⁶³ az egyik legjelentősebb árdrágulás a számítástechnikai eszközök piacán következett be, ami a használt eszközök árának és keresletének növekedését eredményezte. Ebből kifolyólag ez egy olyan területté vált, ahol folyamatos kereslet van a jó áron hirdetett termékekre és a hiány miatt a vásárlók – a jó üzlet reményében – meggondolatlanabb lépésekre is elszánhatják magukat, ezzel is ideálissá változtatva a piacot az online csalások elkövetésére. A fentiek okán célszerű volt egy használt számítástechnikai eszközök adás-vételére szakosodott szolgáltató megkeresése. Ennek eredményeképpen készült el az alábbi interjú a Prohardver Kft. alá tartozó Hardverapró.hu egyik üzemeltetőjével. Az interjú során a szolgáltatóval kapcsolatos és a dolgozat szempontjából releváns kérdéseket tettem fel az interjúalanynak és az ezekre kapott válaszokat témakörökre bontva dokumentáltam, majd ezt követően néhány konkrét kérdést tettem fel, amelyeket az interjú szövegében is rögzítettem.

⁶³ lásd: 7.o.

XI. Az interjú szövege 2.

VII. A Hardverapró.hu internetes használtcikk piacról általában

A Prohardver Kft. több részből áll. A Prohardver.hu egy informatikai témájú online újság. Ebben piacvezetők vagyunk, mivel Magyarországon ez a legnagyobb látogatottságú, ilyen témájú lap. Hozzánk tartozik a Mobilaréna, az ITcafé, a Gamepod.hu, és a Hardverapró.hu, ami egy online piactér. Ezt a piacteret, mi 2007⁶⁴ körül alakítottuk ki, és ebben minden saját fejlesztésű.

Az online piacteret havi 2.500.000.-an látogatják meg a similarweb.com⁶⁵ adatai szerint. Viszonyításképpen a Vatera nálunk négyszer nagyobb, a Jófogás pedig hétszer nagyobb látogatottsággal rendelkezik.

VIII. Regisztráció

Nálunk a hirdetések feladása regisztrációhoz kötött. Ennek során az egyetlen kötelező személyes adat az e-mail cím. Egy nap nagyjából 150-200 új regisztráció van. Csak a tegnapi napon (2022.01.12.) 185-en regisztráltak. Minden fióknak egyedi nick neve van. A regisztráció során mi vizsgáljuk, hogy az adott e-mail címhez volt-e már korábbi regisztráció. Minden fiókba történő belépésnél regisztráljuk az IP címeket is és ezekhez csatoljuk a fióktevékenységeket is az időpont megjelölése mellett. A „klóngyanút” az IP cím alapján is vizsgáljuk. Alapból minden e-mail címhez egy fiókot lehet rendelni, ennél több csak külön engedéllyel lehet. Van egy tiltólista az e-mailekről, ami egy online biztonságra szakosodott szolgáltatótól kerül implementálásra. Ez egy nemzetközi lista, amit folyamatosan frissítenek. Ezen kívül szűrünk bizonyos országokra, és levelező platformokra, amikkel nem lehet regisztrálni is. Mindez a korábbi sorozatos negatív tapasztalatokon alapul.

Amit a rendszer a ”klóngyanút” miatt az IP cím vagy e-mail cím alapján kiszűr, azt egy moderátor felülvizsgálja. A döntés a moderátoré, ezért van egy időablak, amíg a vizsgálat lefut és párhuzamosan lehetnek fiókjai a felhasználónak. A moderátorok önkéntes felhasználók, akik ezt vállalják. Őket személyesen ismerjük és adatvédelmi okokból szerződésben állnak a céggel.

⁶⁴ https://www.hwsz.hu/hirek/37246/prohardver_hardverapro_aprohirdetes_online_uzlet_bazar_bolt.html

⁶⁵ similarweb.com

IX. Fióktevékenységek

Ha észleljük, hogy egy IP címről több fiók jelentkezik be adott időn belül, akkor a rendszer jelzi és mi tisztázzuk, hogy ez miért történt. Ha egy személyhez tartozik, akkor egy fiókra szűkítjük a felhasználót, de ha csak más fiók tulajdonosával használ közös IP-t, akkor kérelemre külön engedélyt kaphat erre, viszont nálunk ez regisztrálásra kerül.

A rendszeren belül látjuk, hogy az adott felhasználónak a monitorozott időszakban milyen és hány tevékenysége volt. Erre van is szabályozás, ami korlátozza az újonnan regisztrált felhasználók esetében az eladó-vevő chat-ben küldhető üzenetek számát. Fontos, hogy ez csak az új felhasználókra vonatkozik. Amennyiben a felhasználó túl aktív az gyanús és szintén felfüggesztésre kerül, valamint korlátozzák. Előfizetést követően az üzenetküldések száma korlátlan lesz. Ez egy egyszeri 250.-Ft-os díj, ami azt a célt szolgálja, hogy a felhasználó ellenőrzött legyen és a banki adatok alapján beazonosítható. Ez kifejezetten a nagy forgalmat lebonyolító felhasználók ellenőrzésére szolgál.

A rendszerben a felhasználót e-mail cím vagy nick név alapján lehet keresni. Az adatkérés alapján le lehet kérni a privát beszélgetéseket a beállított időintervallumban. Itt a károsult adataival szűkíteni is lehet, hogy csak az a kommunikáció legyen elérhető, ami az adatkéréssel érintett. A csaló gyanús felhasználók adatai általában a beszélgetésből derülnek ki (például.: telefonszám, bankszámlaszám, név, lakcím). Az IP log-ok mellett regisztráljuk, hogy a böngésző alapján milyen készülékről történt a belépés, ezzel is segítve a klónvizsgálatot, valamint az azonosítást is.

X. Bejelentések

A felhasználóknak lehetősége van az oldalon belül az eladók jelentésére, amennyiben bármilyen problémájuk merülne fel. Ez nem minden esetben csalás! Példának okáért a mai napon eddig 15 bejelentés érkezett. Itt láthatjuk a jelentett felhasználót, a bejelentés szövegét és a problémás hirdetést. Ezek alapján kezdi meg a moderátor az ellenőrzést. Jellemzően ilyenkor a bejelentést követően, ha azt megalapozottnak találjuk, akkor egy hetet kap a hirdető, hogy a vevővel felvegye a kapcsolatot és rendezzék az ügyet. Erre az időre az eladót felfüggesztjük. Ha a kapcsolatfelvétel nem történik meg, akkor pedig letiltásra kerül. Ha a vita

nem rendezhető, akkor javasoljuk a jogi útra terelést, de a felfüggesztést nem tarthatjuk fent. Természetesen, ha egyértelmű a csalás, akkor azonnal letiltjuk a felhasználót.

A nézeteltérések rendezése céljából véleményt is tudunk adni. A moderátorok a hirdetés képei és a megküldött termék képei alapján szükség esetén véleményezik, hogy a vevő azt az eszközt kapta-e meg, ami a hirdetésben volt. Ez főleg minőségbeli panaszok esetén fontos.

A károsultak számára az oldalunkon van egy tájékoztató, ami a rendőrségi feljelentés hatékony megtételét mutatja be⁶⁶. A tapasztalatok alapján célszerű lenne egy szerződéses együttműködés a Rendőrséggel, ahol a nagyobb online használcikk piacok közvetlenül jelzést tudnának küldeni a hatóság részére, amikor a panaszok száma már felveti egy jelentősebb csalás gyanúját.

Amikor észleljük, hogy azonos hirdetésre több panasz érkezik és több károsult jelentkezik, akkor azoknak a felhasználóknak nyitunk egy chat szobát, ahol tudnak egyeztetni és a feljelentésüket már az esetek számának ismeretében tehetik meg.

Van olyan biztonsági szolgáltatásunk, ami úgy működik, hogy ha például az „előre utalás” felmerül a beszélgetésben, - ezt a rendszer monitorozza - akkor a vevő kap egy kis figyelmeztető üzenetet, ami ennek a kockázatairól tájékoztatja. Ebben akár az eladó minősítéseire is hivatkozunk.

XI. Hirdetésfeladás

A hirdetésfeladás esetében nem kell semmilyen extra adatot megadni, azt a regisztrált fiókkal fel lehet adni. Megjegyezném, hogy újonnan a csalók úgy szereznek pozitív értékelést, hogy sok kisebb értékű, valós tranzakciót lebonyolítanak és ezt követően rövid időn belül nagyobb értékekben több embert megkárosítanak. Ahogy korábban említettem az új felhasználóknak korlátozása van az üzenetküldések kapcsán, ami a fizetős hirdetések esetében oldható fel. Ennek célja többek között ezek megelőzése és a biztonsági szint növelése.

⁶⁶ Logout.hu

XII. Megkeresések

A rendszerben a felhasználót az alábbi adatok alapján lehet keresni: e-mai cím, nick név. A hatósági adatkérések tehát, ezen paraméterek alapján teljesíthetők. A GDPR szabályozás miatt a felhasználók közötti magán levelezésbe csak akkor tekinthetünk bele, ha azt a hatósági megkeresések alapján tesszük. Tapasztalataim szerint a csalók általában az „üzletet” követően törlik az adatokat. A GDPR kötelez minket is, hogy 1 év után automatikusan töröljük az adatokat.

A hatósági megkeresések száma havonta 5-10 között mozog, de ez korábban magasabb volt. Tapasztalatunk szerint megközelítőleg csak minden második csalás esetében tesz a károsult feljelentést is a panasz mellett. A szigorításaink óta csökkent a bejelentések száma. Ezekkel az intézkedésekkel főleg a primitívebb csalásokat sikerült kiszorítani. Elmondható továbbá, hogy mikor egy rendőrségi megkereséssel érintett felhasználót megvizsgálunk, olyankor gyakran derül ki, hogy az intézkedések ellenére több (2-3) fiókkal is rendelkezett párhuzamosan. Ezeket ilyenkor feldolgozzuk és a megkereső hatóság részére megküldjük.

Mennyire gyakori, hogy az adatkérések eltérő kapitányságtól érkeznek, de azonos felhasználóra, vagy összeköthető felhasználókra vonatkoznak?

Például 2012-ben 11,3% volt a párhuzamos megkeresések aránya, ha ilyen van, akkor jelezni, szoktuk, hogy korábban kiktől érkeztek azonos tartalmú megkeresések.

A tapasztalatok szerint milyen késéssel érkeznek meg a hatósági megkeresések az adás-vételhez viszonyítva és mennyi időbe telik ezek megválaszolása? Ez milyen adminisztrációs terhet jelent?

A jelenlegi tapasztalataim szerint a megkeresések olyan 2-3 hónapos késéssel érkeznek meg az eseményhez képest. A 2012-es példa alapján korábban átlagosan 11 hét volt az elkövetés és a megkeresés között eltelt idő.

Nekem az adatszolgáltatás általában a megkereséstől számítva 1 hét. Ezt én a cégnél egyedül csinálom. Ez nagyjából 3 órányi munkát jelent megkeresésenként.

Milyen hibákat észlel a megkeresésekben?

Néha jön még postán megkeresés ez nagyon lassú.

Megjegyezném, hogy kialakulóban van egy együttműködés egy nemzetközi csomagküldő szolgálattal, aminek a lényege, hogy az árukat több adattal veszik át a feladótól, valamint az előre utalás esetén a pénzt a csomag átvételéig és a vevő visszajelzéséig visszatartják panasz esetére.

Tegyük fel, hogy létrehozásra kerül egy olyan központi (hatósági) szerver, ami a szolgáltatóknál megjelenő adatokat valós időben szinkronizálja. Ebben az adatbázisban a hatóságok közvetlenül bekérdezési jogosultsággal rendelkeznek, így a megkeresések automatikusan kerülnek megválaszolásra. Ehhez a saját adatbázist szinkronizálni kell. Lenne-e hajlandóság az Önök részéről egy ilyen jellegű együttműködésre a sorozat jellegű csalások hatékony és gyors felderítése céljából?

Igen. Ez így jó lenne.

A fent leírtak az elmondottakat helyesen tartalmazzák. Hozzájárulok ahhoz, hogy az elhangzottak a szakdolgozat során felhasználásra kerüljenek.

XII. Összegzés

A fentiek tekintetében elmondható, hogy az interjúval érintett szolgáltató több módszerrel is igyekszik elősegíteni az online csalások megelőzését és felderítését. Az elmondottak alapján összesen tizenkettő olyan intézkedést hoztak, ami ezt a célt szolgálja. Röviden összefoglalva: a klóngyanú vizsgálata, bizonyos e-mail platformok és konkrét címek kizárása, ami egy folyamatosan bővülő és frissülő adatbázison alapul, az új felhasználók korlátozása, jelképes előfizetés a banki adatok beszerzése céljából, IP és készülékadatok naplózása, bejelentői platform, moderátori véleményezés és panaszkezelés, feljelentési útmutató, panaszosok összekötése, előre utalással kapcsolatos figyelmeztetés, megkeresések tárgyának kiterjesztése, és biztonságos csomagküldés előkészítése.

Nyilvánvalóan egyetlen szolgáltatóval készített interjú alapján nem lehet véleményt alkotni arról, hogy a fenti intézkedések a piac többi résztvevője által tett biztonsági lépésekhez képest hol helyezkednek el. Mindezek ellenére véleményem szerint figyelemre méltó, hogy egy olyan szolgáltató, ami nem az adás-vételekből származó jutalékból vagy hirdetési díjból tartja fenn

magát⁶⁷ milyen nagy hangsúlyt fektet a biztonságra. Kifejezetten előnyösnek tartom, hogy a cég első körben a saját moderátoraival próbálja meg rendezni a felmerülő problémákat, hátha azok nem tartoznak a Btk. hatálya alá. Kiemelném továbbá, hogy a felhasználók csalás gyanú esetén történő azonnali letiltása szintén igen hasznos és preventív intézkedés, ami a biztonságot helyezi előtérbe. A szolgáltató intézkedései is összhangban vannak a dolgozat során korábban már vázolt problémákkal és jól látható, hogy igyekeznek azokra valamilyen megoldást találni. Erre példaként emelném ki, hogy a nagy forgalmat bonyolító felhasználókat a regisztrációs díjon keresztül próbálják jobban azonosítani,⁶⁸ az „előre utalás”, mint ingerszó azonnali figyelmeztetést eredményez, az azonos elkövetőhöz tartozó sértettek összekötése pedig a sorozatjelleg felderítését irányozza elő.

A megkeresések terén megemlíteném, hogy a szolgáltató igyekszik azokat minél jobban kiterjeszteni és ez elkövetőhöz tartozó további profilokat is feltérképezni. Ezek mellett figyelemre méltó a klóngyanú vizsgálata, ami megint csak a sorozatjelleg megelőzését szolgálja.

Tény, hogy egyetlen szolgáltatóval készített interjú alapján nem lehet a teljes piacra vonatkozó következtetéseket levonni, azonban véleményem szerint a szemléltetés és az időszerű információk beszerzése szempontjából ez a kutatási módszer sikeresnek mondható. Mindez kiegészül azzal, hogy a dolgozat alap ötletét adó, üzletszerű online csalások felderítését célzó központi adatbázis kialakítása céljából történő együttműködéstől a szolgáltató nem zárkózott el, sőt hasonló rendszer kialakítását még a konkrét kérdés felmerülése előtt javasolta.

⁶⁷ A szolgáltatás ingyenes, csak a korlátozások feloldása érdekében kell a jelképes összeget befizetni egyfajta megerősített regisztrációként.

⁶⁸ Egybevág a korábban már hivatkozott banki adatok fontosságával.

STATISZTIKAI EREDMÉNYEK

Dolgozatom során a problémák és nyomozási nehézségek bemutatása mellett fontosnak tartottam, hogy az online térben elkövetett üzletszerű csalások vonatkozásában az eljáró hatóságoknál rendelkezésre álló statisztikai adatokat is elemezzem, mivel az ilyen jellegű bűncselekmények mértékének és azok összességében vett súlyának bemutatása ezen keresztül lehetséges.

Az adatok beszerzése céljából adatkérési kérelmet küldtem az ORFK-ra. A bekért adatok két külön statisztikai rendszer tartalmára irányultak. Az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (továbbiakban: ENyÜBS), valamint a Robotzsaru rendszer ügyforgalmi adataira. Ennek oka, hogy az ENyÜBS egy követő jellegű statisztikai rendszer így annak önmagában történő elemzése nem adna teljes képet. Ezek mellett ebben a rendszerben nem kerül minden olyan adat rögzítésre, ami a dolgozat szempontjából releváns lehet.

Az engedélyezési eljárás elhúzódása miatt a Robotzsaru rendszer ügyforgalmi adatai a dolgozat leadási határidejéig nem érkeztek meg, így azok elemzése ide már nem kerülhetett be. Természetesen ez a későbbiekben pótlásra kerül.

VIII. Az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészségi Bűnügyi Statisztikai rendszerből bekért adatok

Az ORFK Bűnügyi Főigazgatóság Bűnügyi Elemző-Értékelő Főosztályától kapott tájékoztatása szerint az *„ENyÜBS egy követő jellegű statisztikai rendszer, amelyben az adatokat a nyomozás lezárását követően regisztrálják, tehát a statisztikai adatokat nem a bűncselekmény elkövetésének időpontja szerint, hanem a lezárás időpontja (év, hó) alapján számolják.”*

Annak ellenére, hogy ez egy követő jellegű statisztikai rendszer és a bekerülés éve nem egyezik meg az elkövetés évével, az arányszámok kimutatására alkalmasak az abban tárolt adatok. Többek között bekérésre került 2017-től 2021-ig az éves elkövetések száma, a csalások, ezen belül az online csalások és viszonyításképpen a lopások száma. Ezek alapján az online csalások számában egy egyértelmű növekedés figyelhető meg, ami azt jelenti, hogy 2017-ben 3958 bűncselekményt regisztráltak, míg 2021-ben már 6344-et. Ez egy jelentős növekedés, amelynek értékét az is tovább fokozza, hogy 2017-ben a csalások száma 22.086 volt és ebből került ki a 3958 online csalás, ami így 17,9 %. Ezzel szemben 2021-re a csalások száma összességében

12.556-ra csökkent, azonban az online csalások száma 6344-re emelkedett, ami így már 50,5%-ot tesz ki. Ez a növekedés magáért beszél. Mindezek mellett szintén fontos, hogy az összes csalások számának csökkenésével a viszonyításként bekért lopási szám is csökkenő tendenciát mutatott. Ez 2017-ben 78.225, míg 2021-ben 40.831 bűncselekményt jelentett. Ennek alapján megállapítható, hogy míg a bűncselekmények száma (az összes csalás és lopás adatai alapján) csökkent, addig az online csalások száma ezen belül nem csak arányaiban, de önmagához viszonyítva is jelentős emelkedést produkált.

Rendőri eljárásban regisztrált csalás, online elkövetett csalás és lopás bűncselekmények száma az ENyÜBS 2017-2021. évi adatai alapján					
Bűncselekmény megnevezése	2017. év	2018. év	2019. év	2020. év	2021. év
Csalás	22 086	19 016	14 308	11 915	12 556
Online elkövetett csalás	3 958	7 218	4 912	5 641	6 344
Lopás	78 225	62 248	55 027	48 584	40 831

Az eredmény akkor is hasonló marad, hogyha az adatbázisba felvitt adatokat az elkövetési idő szerint csoportosítjuk. Ebben a csoportosításban szintén az látható, hogy 2017-től folyamatosan növekszik az online csalások aránya az összes csalások arányához viszonyítva. Ez alól egyedül a 2021-es év képez kivételt azonban, arra tekintettel, hogy ebbe a statisztikába csak az ügyek lezárását követően kerülnek be az adatok ez az év egyáltalán nem mondható teljesnek. Ez látszik abból is, hogy 2021-re eddig csak 608 bűncselekmény regisztráltak be. Az online csalások százalékos aránya az összes csalásokban, 2017-től 2021-ig az alábbiak szerint alakul: 38,3%, 40,7%, 56,63%, 59%, 45,5%.

Elkövetési idő	Csalások éves száma	Online csalások éves száma
2017. év	12 889	4 943
2018. év	9 197	3 750
2019. év	6 914	3 916
2020. év	5 045	2 978
2021. év	1 334	608
Összesen:	79 881	28 073

A felderítési eredményesség terén az figyelhető meg, hogy a csalások esetében ez 2017-től 2021-ig 78,6% és 73,4% között mozog, ami viszonylag kis váltakozásnak mondható. Abban a visszaesés 2017-től 2019-ig tapasztalható, amit emelkedés követ 2021-ig. Az online csalások esetében a felderítési mutató 88,3% és 79% között mozog. Itt a visszaesés 2017-től 2020-ig tart, majd a 2020-as felderítési arány nő meg 0,6%-al. Ez annak fényében, hogy az évek során az

online csalások száma megnőtt, a felderítési eredményesség pedig csökkent nem mondható jó iránynak főleg, ha figyelembe vesszük, hogy az online csalások növekvő tendenciája még nem ért véget. Ezzel szemben például a lopások felderítési eredményessége folyamatos javulást mutat, amelynek mértéke is jelentősebb. Ez a mutató a 2017-es 28,4%-os eredményről, 2021-re 43%-ra emelkedett.

XIII. Az Egységes Nyomozóhatósági és Ügyészégi Bűnügyi Statisztikai adatok összegzése

A fenti eredmények kapcsán kimondható, hogy az online csalások száma az évek során mind a csalásokhoz viszonyított arányában is, mind pedig önmagában is növekedést mutat, ami megegyezik a dolgozat során több helyen is felmerülő állítással, miszerint ezen típusú bűncselekmények száma a jövőben emelkedni fog. Ezzel szemben elmondható, hogy a felderítési eredményesség százalékosan nem növekszik, ami az online csalások növekedésének tükrében azt jelenti, hogy egyre több a felderítetlen bűncselekmény ezen a területen.

Az ENyÜBS adatok elemzése és az abból levont következtetések kapcsán fontos tisztában lenni azzal, hogy azok nem adnak teljes képet mivel, az elemzés idejéhez minél közelebbi évet nézünk, annál nagyobb a statisztikába még nem került bűncselekmények száma tekintettel arra, hogy azok nem az elrendeléskor, hanem a befejezéskor kerülnek az adatbázisba. Fontos látni továbbá azt is, hogy az online csalások esetében a bűncselekmények számát vettük alapul, ami nem azonos a bűncselekményen belüli események számával, így előfordulhat, hogy az a bűncselekmény, ami ebben a statisztikában egynek számít, valójában több száz sértettet takar. Ez természetesen igaz az összes csalások, valamint a lopások esetében is, azonban a bűncselekménytípusok korábban már ismertetett sajátosságaiból adódóan az online csalások nagyobb eséllyel keletkezhetnek több sértettet egy elkövetési magatartással.

Mindezek mellett kiemelném, hogy a fentiekben elemzett anyagban a csalásoktól elkülönített kategóriát képviselő online csalásokon belül nem mutathatók ki az üzletszerűen elkövetett csalások, valamint azon belül a használtcikk adásvételre szolgáló platformokon elkövetett üzletszerű online csalások sem.

MEGOLDÁSI JAVASLAT

Ebben a fejezetben a korábban felsorolt nehézségeket és problémákat szeretném röviden összegezni, majd egy olyan rendszer alapjait tervezem leírni, amely ezek jelentős részére meglátásom szerint választ tudna adni és a hatóság munkáját könnyítené, valamint annak eredményességét növelné.

IX. A nehézségek rövid összefoglalása

A korábbiakban az online térben, a használt cikk piacokon elkövetett csalások kapcsán felmerülő problémákat több csoportra osztottam. Most ezeket összegezném annak fényében, hogy azok a dolgozat során alkalmazott kutatási módszerek eredményeképpen megerősítést nyertek.

- A bűncselekményi kategóriába való átlépés és súlyosabb jogi minősítés terén problémát okozott az üzletszerűség gyors megállapítása. Itt főleg a hatóságok gyors és határozott reagálására és a szolgáltatóknak küldött megkeresések gyors megválaszolására lenne szükség.
- Az illetékesség kapcsán problémát jelenthet annak gyors és hatékony megállapítása, ami az elsődleges intézkedések és a nagyobb horderejű nyomozati cselekmények elhúzódtásához vezethet. Ebben az esetben egy olyan rendszert lehetne felállítani, ami kétséget kizáróan és kategorikusan jelöli ki az illetékes hatóságot már az első bejelentett eseményeknél. Ez gátolná a helytelen hatósági gyakorlatok kialakulását.
- A büntetőjogi szankciók nem megfelelőek ahhoz, hogy azok elrettentő erőt képviseljenek egy olyan bűncselekmény esetén, ahol az elkövetés és a nyomok eltüntetése nem jelent nagy kihívást, azonban a bűnös vagyon igen jelentős lehet.
- Problémát jelent, hogy néhány egyszerű módszerrel lassítani lehet a sorozatjelleg felderítését. Ide számít az álprofilok használata, a VPN szolgáltatások igénybevétele vagy a kriptovaluta előnyeinek kihasználása.

A dolgozatban ennél több és konkrétabb problémáról is szó esett, azonban mindegyik valamilyen olyan okra vezethető vissza, ami a fenti felsorolásban megtalálható. Ezek közül a jogi szabályozásokkal nem kívánok foglalkozni, mivel a jogalkotás olyan, merőben eltérő terület, amit nem lehet kellő mélységben érinteni, ha a többi nehézséget és problémát is

érdemben szeretném tárgyalni. Ehhez kapcsolódik, hogy a problémák jelentős részére technikai jellegű megoldást szeretnék javasolni, mindez pedig a jogalkotás terén nem értelmezhető.

X. A rendszer

A dolgozat hipotézise, hogy egy egységes adatbázissal az online térben üzletszerűen elkövetett csalások már a kezdeti fázisban felismerhetőek lennének, amiket így már egy korábbi szakaszban meg lehetne állítani. Ezzel a bűnmegelőzés hatékonysága növelhető lenne és az eljárás szempontjából fontos információk már a kezdetektől a hatóság rendelkezésére állnának. A rendszer segítené az illetékességi viták gyors elbírálását, ami csökkentené a párhuzamos eljárások számát, valamint növelné a felderítés hatékonyságát. Az eredményesebb és gyorsabb eljárások növelnék a sikeres vagyonszcaszerzés esélyét, a lakosság szubjektív biztonságérzetét és nem utolsó sorban csökkentenék a nyomozó hatóságra nehezedő adminisztratív terheket.

A következőkben a fenti célok elérésére szolgáló rendszer alapjait szeretném leírni a korábban már ismertetett problémakörök szerint tagolva annak sajátosságait. Fontosnak tartom kiemelni, hogy ez jelenleg csak egy általános tervezet. A hatékony működéshez a most következőknél mélyebb hatástanulmány és körütekintőbb elemzések szükségesek. Ennek célja inkább az, hogy bemutassam, hogy ha felismerjük a probléma komplexitását és igyekszünk csökkenteni a hibafaktorokat akkor, mennyivel lehetnének hatékonyabban az eljárásaink.

XIV. A szolgáltatói válaszok

A hipotézisben szereplő rendszer alapját egy központi adatbázis adná. Tekintettel arra, hogy elsősorban az online használcikk piacokon elkövetett üzletszerű csalásokkal szembeni hatékonyabb fellépés a cél ezért a rendszer alapját a szolgáltatók adatai képeznék. Ez a gyakorlatban azt jelentené, hogy az együttműködésre hajlandó szolgáltatók adatai a hatóság számára kereshető módon közvetlenül rendelkezésre állnának. Ehhez szükséges egy közös alapokon nyugvó adatbázis vagy kommunikációs platform kialakítása, amelynek értelmében a szolgáltatók egységes módon rendeznék adatbázisba a hirdetések kapcsán regisztrált adatokat, különös tekintettel a regisztrációs és belépési IP-címekre, e-mail címekre, a megadott kapcsolattartási telefonszámokra, bankszámlaszámokra, hirdetések szövegeire, chat beszélgetésekre. Ennek előnye az lenne, hogy amikor a nyomozó hatóságnál üzletszerű csalás

gyanúját felvető bűncselekmény miatt eljárás indul, akkor a hatóság tagja a feljelentés során beszerzett adatokkal rögtön bekérdezést tudjon végrehajtani a rendszerben, ami visszajelzést ad, hogy a megadott információk hány eltérő hirdetésben szerepelnek. Amennyiben a szolgáltatói oldalról rendelkezésre álló adatok ezt lehetővé teszik, úgy célszerű, ha a rendszer egy gyors elemzés elvégzésére is képes. Ez a gyakorlatban azt jelentené, hogy a feljelentéssel érintett hirdetéshez tartozó regisztrációs IP címet az első bekérdezés alapján megállapítja, majd ezzel további lekérdezéseket végez és a nyomozó hatóság tagjának jelzést ad, hogy annak alapján milyen további hirdetések tartozhatnak azonos elkövetői körhöz. Ez a dinamikus IP címek esetében természetesen félrevezető eredményt hozhat, ezért szükséges az egyéb adatok alapján az egyezőség ellenőrzése.

Ennek azért is lenne kiemelt fontossága, mert a nyomozó hatóság a bekérdezés eredményei alapján rögtön láthatná, hogy az adott bankszámlaszám milyen mértékben köthető a bűncselekményhez. Ez alapján pedig realisabban lehet dönteni arról, hogy a lefoglalást a számlán található teljes összeg erejéig vagy csak a már ismert bűncselekmények kárértékének erejéig hajtsák végre.

XV. Illetékesség

A hatóságok végfelhasználói részére a legpraktikusabb az lenne, hogyha egy Robotzsaru rendszerbe integrált bekérdezési felületen keresztül férnének hozzá az adatbázis tartalmához, hasonlóan az elektronikus hírközlési szolgáltatók megkeresésére létrehozott platformokhoz. Itt a feljelentés során beszerzett adatok (korábban már említett: telefonszám, bankszámlaszám stb.) megadásával tudnának bekérdezést indítani. A rendszer ez alapján egy sablon megkeresést töltene ki, ami a szolgáltatók felé a bekérdezéssel párhuzamosan megküldésre kerül, így a szolgáltató tájékoztatva van az adatkérés tárgyáról és tényéről. Ezzel mind a bekérdezések dokumentálása, mind pedig a legalizálása megvalósulna, mivel ez jogilag azonos a korábban már hivatkozott adatkéréssel,⁶⁹ azzal a különbséggel, hogy itt a válasz automatikusan megérkezik.

Ennek előnye, hogy a hatóságok által végrehajtott bekérdezések mentén egyértelműen megállapítható lenne, hogy ki intézkedett először az adott ügyben. Abban az esetben, ha van

⁶⁹ Be. 261.§ (1) bekezdés

már korábbi bekérdezés, akkor a rendszer ezt a bekérdező felé jelezné, azzal, hogy melyik szerv folytat már eljárást az érintett elkövetői körrel kapcsolatban. Amennyiben a bekérdezés olyan adatok vonatkozásában történik, amik a korábban hivatkozott⁷⁰ állásfoglalás szerint alkalmasak az összetartozóság megállapítására úgy, ez az illetékesség megállapításában is irányadó lehetne. Ennek természetesen előfeltétele egy olyan szabályozó megalkotása, ami meghatározza, hogy a tudomásra jutás után mennyi idővel kell a bekérdezést végrehajtani, különben a nyomozó hatóságoknak lehetősége lenne a bekérdezés elnapolásával annak esélyét növelni, hogy másé legyen a rendszerben regisztrált első intézkedés.

XVI. Feljelentések

A párhuzamosan indult eljárások és a nagyszámú feljelentés elkerülése érdekében célszerű lenne egy online feljelentési platform integrálása az adatbázisba. Ennek lényege az lenne, hogy az ügyfélkapun⁷¹ keresztül megtehető feljelentések mintájára egy olyan állampolgári bejelentő űrlapot lehetne létrehozni, ahol az online csalások vonatkozásában lehetne feljelentést tenni. Itt külön mezőkben az ügyfélnek meg kéne adni az összes rendelkezésére álló kulcs információt, valamint a tévedésbe ejtés helyét. Ennek alapján a feljelentés ahhoz a szervhez kerülne, ahol neki a feljelentést személyes úton meg kellett volna tennie, illetve, amelyik az ügyben nyomozati jogkörrel rendelkezik az elkövetés helye szerint. A dolgozatomban az illetékességnél kifejtettem, hogy az elkövetés helye szerinti illetékesség megállapítás nem hatékony abban az esetben ha azt nézzük, hogy hol követtek el több bűncselekményt. Ennek ellenére, ha még nem volt intézkedés az adott elkövetői kör vonatkozásában, akkor ez az elv – kizárólag az első feljelentés esetében – irányadó lehet.

Az online bejelentő rendszer előnye lenne, hogy az állampolgárok által megadott és a hitelesített feljelentésekben szereplő adatok alapján az elemző rendszer egy előszűrést végezhetne, vagyis a kulcs információk alapján már előre összeköthetné a hasonló hirdetéseket és azt a feljelentésben megcímzett hatóság felé jelezhetné, illetve arra vonatkozóan is információt közölhetne, hogy valahol folyik-e már eljárás ezekkel az adatokkal.

⁷⁰ 29000/11507-38-/2014.Ált.

⁷¹ Online ügyfélkapun keresztüli feljelentésre szolgáló rendszer : <https://ugyintezes.police.hu/hu/uj-ugy-inditasa/> (letöltés: 2022.03.13.)

XVII. A rendszer működése szempontjából fontos egyéb körülmények

Összességében tehát a fenti rendszer megoldást kínálhatna az illetékességi vitákra, a kulcsfontosságú adatok megkeresés útján történő gyors beszerzésére, valamint az érdemi információkat tartalmazó feljelentések elektronikus megtételére. Ezek mellett képes lenne a sorozatjelleg szempontjából fontos információk alapján, bizonyos előzetes elemzések elvégzésére. A jogi háttér különösebb komplikációt nem jelent hiszen, ha a szolgáltatók a saját adatbázisaikat struktúrálják egy egységes rendszerbe, amibe a nyomozó hatóságok a bekérdező platformon keresztül, a Be. hivatkozások mellett hajthatnak végre adatkérést, akkor nem történik adatkezelés a szolgáltatón kívül (eltekintve persze a büntetőeljárásba bekerülő adatoktól). Ez a gyakorlatban azt jelentené, hogy minden szolgáltató külön adatbázist vezet – egységes struktúrával – és a rendszer mindenhová, külön-külön kérdez be, így nem kell egy ömlesztett adatbázist létrehozni és azt a szolgáltatók adataival folyamatosan frissíteni.

A rendszer kapcsán kiemelném, hogy ugyan csak egy szolgáltató képviselőjével sikerült interjút készíteni, de ők nem zárkóztak el, sőt támogatták egy ilyen jellegű együttműködés kialakítását.

Fontos megemlíteni, hogy egy ilyen együttműködés kialakítása esetén célszerű a szolgáltatók által a hirdetésekkel kapcsolatosan gyűjtött adatok körét egyeztetni és egységesíteni. Példának okáért fontos lépés lenne, hogy VPN szolgáltatóhoz köthető IP címről ne lehessen hirdetést közzétenni. A távlati tervek között célszerű lenne továbbá a bankokkal való kommunikáció felgyorsítását is napirendre tűzni az elkövetéshez használt bankszámlaszámokhoz kapcsolódó alapadatok beszerzésének egyszerűsítése és gyorsítása céljából. Természetesen a rendszerrel kapcsolatos konkrétumok, gyakorlatok és jogszabályi sajátosságok kidolgozását sokkal részletesebben szükséges végrehajtani. Ennek során olyan sok speciális részletkérdések eldöntése válik szükségessé, hogy azok itt a terjedelmi korlátok és a megfelelő szakemberek bevonásának hiánya miatt nem tárgyalhatóak.

ÖSSZEFOGLALÓ

Dolgozatomban sorra vettem az online térben elkövetett üzletszerű csalásokkal kapcsolatos legfontosabb tényezőket az elkövetői oldal irányából, valamint a hatósági oldalról. Ennek során megvizsgáltam az ilyen jellegű bűncselekmények elkövetéséhez kötődő sajátosságokat, valamint a hatósági oldalról a nyomozás során felmerülő nehézségeket, mind a jogi mind pedig a gyakorlati oldalról. Mindehhez a jogszabályok rövid áttekintése és a saját tapasztalatok mellett interjút, valamint statisztikai adatelemzést alkalmaztam, mint vizsgálati módszereket, amik a dolgozatomban korábban már feltárt problémákat és állításokat alátámasztották. Ahhoz, hogy az érintett témakör kapcsán a szolgáltatói oldalról is képet kapjunk szintén egy interjút készítettem, amely során betekinthettünk abba, hogy a szolgáltatók milyen lépéseket tesznek a csalások megelőzésére és részükről milyen hajlandóság lenne egy hatósági együttműködés kialakítására. A fenti kutatási módszerek során véleményem szerint hitelt érdemlően sikerült alátámasztanom a problémafelvetés időszerűségét és aktualitását is.

Ezt követően röviden felvázoltam egy olyan rendszer alapjait, amely a felsorolt problémák és sajátosságok egy részére megoldást kínálhat és a szolgáltatókkal való együttműködésen keresztül elemzések és gyors adatkérések végrehajtásával elősegítheti az eredményes felderítést, vagyonvisszaszerzést, valamint az egységes eljárási rend kialakítását. Ezek alapján álláspontom szerint sikerült a hipotézisben foglaltakat alátámasztani.

IRODALOMJEGYZÉK

- Ariosz Kft.: Távközlési szolgáltatások használata a lakossági felhasználók körében 2016 Piackutatás az NMHH részére forrás: https://nmhh.hu/dokumentum/173422/lakossagi_tavkozles_2016_teljes_vegleges.pdf (letöltve: 2022.02.09.)
- 24.hu: Az adathalászat veszélyeire figyelmeztet a rendőrség forrás: <https://24.hu/tech/2022/02/10/rendorseg-felhivas-adathalaszat-online-kereskedok/> (letöltve: 2022.02.10.)
- HVG: Óriási készlethiány és erős áremelkedés jöhet karácsonyra a számítógépeknel forrás: https://hvg.hu/tudomany/20211129_chiphiany_keszlethiany_szamitastechnika_aremelkedes_dragulas_furbify (letöltve: 2022.02.10.)
- Magyar Exportfejlesztési Ügynökség, A Koronavírus Gazdasági és Kereskedelmi hatásai forrás: https://hepa.hu/uploads/273e2a6857956916ac094938571fbd25bd330ce5_60548921031d3.pdf (letöltve: 2022.02.10.)
- gkidigital: 2020-ban három évet ugrott előre az e-kereskedelem forrás: <https://gkidigital.hu/2021/03/25/2020-online-kiskereskedelem/> (letöltve: 2022.02.12.)
- HVG: 150 milliót nyúltak le, ezrével verték át kamu webáruházakkal az embereket a most elfogott csalók forrás: https://hvg.hu/gazdasag/20210703_150_milliot_nyultak_le_ezrevel_verték_at_kamu_webaruhazakkal_az_embereket_a_most_elfogott_csalok (letöltve: 2022.20.12.)
- PETRI Márton – 2019. A kommunikációs technológia teremtette kihívások
- BALLÁNÉ Füstzer Erzsébet - Krimináltechnika
- KRASZNAY Csaba, SIMON Béla, Hadmérnök XII. évfolyam 2017. október Kiberbűncselekmények az online kereskedelemben (letöltve: 2022.02.15.)
- A Büntetőtörvénykönyvről szóló 2012. évi C. Törvény
- BLASKÓ B., HAUTZINGER Z., MADAI S., PALLAGI A., POLT P., SCHUBAUER L. – Büntetőjog különös rész II. ISBN 987-615-5737-04-6
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról
- Kúria 37. BKv. (letöltve: 2022.02.26.)

- EBH.2008.1852.
- 39/2007. BK vélemény
- 25/2013. (VI.24.) BM rendelet (letöltve: 2022.02.27.)
- Belügyi szemle 66. évfolyam 7-8. szám forrás : <https://belugyiszemle.hu/hu/node/628> (letöltve: 2022.02.27.)
- SIMON Béla, GYARAKI Réka - Kibervédelem a bűnügyi tudományokban c. kötet 8. fejezet 8.1. alfejezet KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001
- SZABÓ János – A bűnügyi elemzés módszertanának megújítása a rendőrségnél – megjelent: Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, Szakmai Szemle XVI. évfolyam 4. szám
- ANDREW S. Tanenbaum, DAVID J. Wetheral – Számítógép hálózatok
- 2003. évi C. törvény az elektronikus hírközlésről (letöltve: 2022.03.24.)
- HOLLÓSI Csaba - 11. Informatika Szakmódszertani Konferencia, Álprofilok használata az etikus és biztonságos internethasználat tanításában –. ISBN978-615-80608-2-0
- MUHA Lajos – KRASZNAY Csaba - Az elektronikus információs rendszerek biztonságának menedzselése ISBN 978-615-5491-65-8
- HALÁSZ Viktor - Kriptoalutak a bűnüldözésben – Új kihívások és lehetséges válaszok –Diplomamunka 2018.
- BRILL Alan – KEENE Lonnie: Cryptocurrencies: The Next Generation of Terrorist Financing? In: Defence Against Terrorism Review, Vol. 6, No. 1, Spring & Fall 2014. ISSN. 1307-9190
- MÁRZ Zoltán - A digitális bizonyítási eszközök jelentősége a vagyon elleni bűncselekmények nyomozásában - Belügyi Szemle, 2018/7–8. DOI: 10.38146/BSZ.2018.7-8.7
- <https://bitcoin.org/en/bitcoin-core/> (letöltve: 2022.03.04.)
- <https://www.ksh.hu/heti-monitor/kereskedelem.html> (letöltve: 2022.02.09.)
- <https://hu-hu.facebook.com/marketplace/learn-more/> (letöltve: 2022.03.24.)
- <https://hu-hu.facebook.com/marketplace/> (letöltve: 2022.03.24.)
- <https://www.facebook.com/records/login/> (letöltve: 2022.03.24.)
- <https://this-person-does-not-exist.com/en> (letöltve: 2022.03.24.)
- <https://www.opera.com/features/free-vpn> (letöltve: 2022.03.24.)